

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การปฏิรูปการศึกษา
2. คุณธรรมและจริยธรรม
3. บทบาทการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม
4. การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน
5. หลักการพัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นการปรับปรุงการดำเนินงานโดยการเลือกสรร เปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมแนวทางที่มีอยู่เดิม เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพของการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยผู้ที่ผ่านการศึกษาจะมีความสามารถ และคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญคือ เป็นผู้มีความสุขพลานามัยดีทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นผู้มีความสามารถในการคิด เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ เป็นผู้มีความสามารถทางวิชาการ และวิชาชีพ เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบซื่อสัตย์เสียสละ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มีแนวทางในการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาโดยแนวทางการปฏิรูปการศึกษามีกระบวนการดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 3-7)

1. การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา

ดำเนินการกระจายอำนาจเพื่อเอื้อให้สถานศึกษา มีอำนาจตัดสินใจใน

ด้านการบริหารและการจัดบริการทางการศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องสภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นมากที่สุด พัฒนางค์กรรองรับการกระจายอำนาจในระดับท้องถิ่นให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และเอกชน ดังนี้

1.1 กำหนดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาและองค์กรและประสานงานในระดับจังหวัด สำหรับการศึกษาในท้องถิ่น และในการบริหารทางการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท เพื่อให้เกิดความชัดเจนในด้านการกิจพื้นที่บริการ งบประมาณและบุคลากร ตลอดจนการจัดแบ่งสัดส่วนความรับผิดชอบ การจัดการทั้งการศึกษาของรัฐบาลและเอกชน ทุกสังกัด รวมทั้งการวางระบบเครือข่ายการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้อยู่ภายใต้นโยบายการบริหาร มาตรฐานและการประเมินผลที่เป็นเอกภาพในแต่ละระดับและแต่ละประเภท โดยกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้ ดังนี้

1.1.1 ระดับประถมศึกษา ให้โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลัก และสถานศึกษาเอกชนในความดูแลของสำนักคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวมทั้งสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ ได้แก่ กรมสามัญศึกษา กรมการศาสนา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมศิลปากร กรมพลศึกษา กรมการศึกษานอกสถานศึกษา กรมตำรวจ กรมประชาสงเคราะห์ เทศบาลกรุงเทพมหานคร องค์กรพัฒนาชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่รับผิดชอบ

1.1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้สถานศึกษามัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเดิมเป็นหน่วยงานหลัก โดยมีสถานศึกษาประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่เป็นสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นหน่วยงานเสริม รวมทั้งให้สถานศึกษาเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมการศาสนา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กรมศิลปากร กรมพลศึกษา กรมการศึกษานอกสถานศึกษา กรมตำรวจ กรมประชาสงเคราะห์ เทศบาลกรุงเทพมหานคร องค์กรเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่รับผิดชอบ

1.1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้สถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเดิมเป็นหน่วยงานหลักสายสามัญศึกษาและให้สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานสายอาชีพ โดยมีสถานศึกษาเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ

1.2 มุ่งพัฒนางค์กรในทุกระดับด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร การปรับรื้อโครงสร้างระบบบริหารงานเพื่อรองรับการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง

ไปสู่ภูมิภาคและสถานศึกษาโดยให้องค์คณะบุคคลระดับจังหวัดสามารถกำหนดนโยบายการศึกษา สนับสนุนความก้าวหน้าของบุคลากร และจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาสามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัวมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.3 มุ่งส่งเสริมบทบาททางครอบครัว ชุมชน และเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา โดยพัฒนาศักยภาพครอบครัวให้เข้มแข็งด้วยมิติทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายด้านการศึกษาแต่ละระดับ สนับสนุนเอกชนที่ลงทุนด้านการศึกษาให้กู้ยืมเงินหมุนเวียนที่มีดอกเบี้ยต่ำ เร่งรัดการจัดการตั้งสถานศึกษาและสถาบันฝึกอบรม วิชาชีพสาขาที่ขาดแคลน ในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมนอกกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตามมาตรการสนับสนุนภาคเอกชนลงทุนพัฒนาการศึกษา ตลอดจนผ่อนคลายนโยบายที่ควบคุมสถานศึกษา และกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมอื่น ๆ สำหรับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และเอกชน

1.4 พัฒนาการบริหารบุคลากรของกระทรวงศึกษาธิการ ให้อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติองค์การบริหารงานบุคคลเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพ

1.5 พัฒนาระบบการตรวจ ติดตาม และประเมินผลให้เข้มแข็งและประสานให้สอดคล้องกันทุกระดับ

1.6 ดำเนินการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายแก่ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในทุกระดับทุกประเภทด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อมุ่งแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียนที่มาจากครอบครัวรายได้น้อยทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน อาทิ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ การดำเนินงานกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา การจัดบัตรอุดหนุนค่าเล่าเรียน จัดหาเงินทุนการศึกษาจากแหล่งทุนภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

1.7 มุ่งเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการศึกษาให้ได้ระหว่างร้อยละ 6-7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) เพื่อให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากลและมุ่งไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี พ.ศ. 2550 โดย

1.7.1 เพิ่มงบประมาณทางการศึกษา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม

1.7.2 นำมาตรการด้านภาษีทางการศึกษามาใช้

1.7.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดการบริหารทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของสัดส่วนการจัดบริการในภาพรวมทั้งประเทศ

1.7.4 ให้ภาคเอกชนมีโอกาสเข้าร่วมลงทุนดำเนินการกิจการสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยระบบการบริหารที่ยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาครัฐกับเอกชน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระด้านงบประมาณของรัฐในการจัดการศึกษาที่มีความหมายหลากหลาย รวมทั้งให้เกิดคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง

1.7.5 ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษามากขึ้นด้วยการผ่อนคลายนโยบายที่ควบคุมสถานศึกษา และกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมอื่น ๆ

1.7.6 ให้นำข้อมูลค่าใช้จ่ายในการจัดการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาและสถานศึกษาทั้งที่สังกัด และที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับทุกประเภทมาพิจารณาปรับปรุงการเก็บเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน และค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ให้เพิ่มขึ้นจากอัตราปัจจุบันนอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติตามบัญญัติ 10 ประการ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของสถานศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษานับตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์การปฏิรูปเป็นภาพรวมของประเทศโดยในระยะแรกได้กำหนดแนวทางการปรับปรุงสถานศึกษาให้มีสภาพพร้อมที่จะดำเนินการปฏิบัติอย่างเต็มรูปแบบ และกำหนดเป็นบัญญัติ 10 ประการ โดยมีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

บัญญัติข้อที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษามีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง รวมทั้งยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหารควรมีเวลาอยู่ประจำสถานศึกษา เพื่อดูแลการปฏิบัติงานภายในให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย

บัญญัติข้อที่ 2 มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาหรือสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติโดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักสามัคคี รวมทั้งจัดให้สถานศึกษามีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นาและมลภาวะ

บัญญัติข้อที่ 3 เป็นสถานศึกษาที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนมีสนามกีฬาครบครัน โดยให้เหมาะสมกับสภาพในท้องถิ่น

บัญญัติข้อที่ 4 มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ครบครัน โดยจัดซื้อในราคาท้องตลาดที่เป็นธรรม รวมทั้งให้เหมาะสมกับการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บัญญัติข้อที่ 5 มีบุคลากร ผู้สอนครบตามเกณฑ์ หากขาดแคลน ควรให้ครูที่เกษียณอายุหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอน หรือให้มีระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

บัญญัติข้อที่ 6 องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือด้านบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ การสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การสอนวิชาชีพการเกษตรการก่อสร้าง การไฟฟ้า

บัญญัติข้อที่ 7 ประการ มีการเก็บค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษา เพื่อการพัฒนาสถานศึกษาและจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบครัน ทั้งนี้ให้ยกเว้นค่าเล่าเรียนสำหรับเด็กยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้นักเรียนในการพัฒนาหรือการปฏิบัติฝึกอาชีพที่เกิดรายได้และเป็นประโยชน์แก่สถานศึกษา เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่

บัญญัติข้อที่ 8 มีการส่งเสริมให้กลุ่มบุคคลหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการบริหาร การจัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น การจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่าฝึกอบรม และการแก้ปัญหาหนี้สินของครู

บัญญัติข้อที่ 9 มีการวัดและประเมินผลการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต คือคุณภาพของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

บัญญัติข้อที่ 10 เป็นสถานศึกษาที่ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองทุกระดับทุกประเภท ยอมรับว่าเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

2. แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา

ประชุม รอดประเสริฐ (2540 : 32-33) ได้เสนอวิธีการในการปฏิรูปการศึกษาไว้ 3 ประการ คือ

1. การปฏิรูปการศึกษา เพื่อจะให้เป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งมวล ระดมทรัพยากรทั้งมวลเพื่อการศึกษาและปฏิรูปการเรียนเพื่อแก้ปัญหาทั้งมวล

2. การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของผู้เรียน หรือระบวงการกลุ่ม ฝึกความประณีตและความอดทนในการทำงาน ฝึกทักษะการเผชิญและแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กดดัน ฝึกวิธีที่นำไปสู่ปัญหาการศึกษาค้นคว้าจากสื่อเทคโนโลยี

3. การปฏิรูปการจัดการศึกษา จากปัญหาการบริหารงานการจัดการศึกษาแบบรวมศูนย์ในระบบราชการ ทำให้ขาดโอกาสในการริเริ่มสร้างสรรค์จากระดับล่างจึงต้องมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่หน่วยงานปฏิบัติ

กรมวิชาการ (2542 : 9) กล่าวถึง การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งแนวความและวิธีการปฏิบัติ เพื่อสถานศึกษามีศักยภาพเพียงพอต่อการยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น จึงได้กำหนดกระบวนการในการปฏิรูปสถานศึกษาและสถานศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน คือ

1. การจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา
2. การประเมินความต้องการในการพัฒนา
3. การสร้างแผนปรับปรุงสถานศึกษา
4. การปฏิบัติตามแผนการและทำให้เกิดผลจริง
5. การรายงานความก้าวหน้าต่อประชาชน
6. การประเมิน และปรับปรุงให้เป็นแผนต่อเนื่อง

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2543 : 131-133) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง คนตั้งแต่เกิดถึงตาย ต้องการนำความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิต และมองการศึกษาเป็นปัจจัยที่ห้าของการดำเนินชีวิต
2. การศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับคนทุกคนในสังคมประชาธิปไตย ตนจะมองเรื่องโอกาสทางการศึกษาว่า เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ที่ทุกคนต้องมีโอกาสและมีความเสมอภาค
3. การศึกษาเพื่อพัฒนาค่านิยม ทั้งในส่วนที่เป็นค่านิยมสากล และค่านิยมไทยที่จะต้องดำรงไว้ โดยปรับประสานให้สามารถเกื้อประโยชน์

3. แนวทางการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาในระดับสถานศึกษา

3.1 ด้านกระบวนการเรียนการสอนการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพและมีความสุขโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดสาระการเรียนรู้ บูรณาการความรู้แลทักษะต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับระดับการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ประเทศชาติ ให้มีการประเมินผลการตามสภาพจริง โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 12-13)

3.1.1 จัดกระบวนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริง มีวิธีการเรียนและทักษะแสวงหาความรู้สร้างความรู้ได้ด้วยตนเองโดยวิธี

- 1) ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 2) คิดค้น และใช้นวัตกรรมในการสอน ที่หลากหลายและเหมาะสม เช่น การเรียนรู้จากโครงงาน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเรียนรู้แบบเป็นหัวเรื่อง เป็นต้น
- 3) ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- 4) ผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

3.1.2 จัดทำสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและสอดคล้องกับความสนใจความถนัด ความต้องการของผู้เรียน และชุมชน ได้แก่

- 1) จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้เรียนด้านความสนใจ ความถนัดและความต้องการของผู้เรียน
- 2) วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง
- 3) จัดทำเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน

3.1.3 จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่

- 1) จัดแหล่งความรู้ที่หลากหลาย เช่น มุมหนังสือ ห้องสมุด อุทยาน การศึกษา เป็นต้น

3.1.4 ให้บุคลากร องค์กร และสถาบันในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนได้แก่

- 1) จัดทำทะเบียนราษฎรชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งวิทยากร และสถานประกอบการ
- 2) ประสานความร่วมมือและสร้างความเข้าใจระหว่างสถานศึกษา และแหล่งความรู้ต่าง ๆ

3) นำราษฎรชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งวิทยากร และสถานประกอบการ มาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

3.1.5 มีการทำวิจัยในชั้นเรียน โดย

- 1) ศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอน
- 2) แก้ปัญหาอย่างระบบวิธี
- 3) นำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอน

3.1.6 ประเมินผลตามสภาพจริง โดยเน้นการประเมินควบคู่ไปกับ กระบวนการเรียนการสอน และประเมินจากสภาพจริง คือ

- 1) ประเมินผลการเรียนการสอนที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับ กระบวนการเรียนการสอน เช่น ประเมินการปฏิบัติจริง ใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นต้น
- 2) วิเคราะห์และจัดทำผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- 3) การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนและผู้ปกครอง

3.1.7 ให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ โดย แหล่งเรียนรู้

- 1) รวบรวมแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- 2) แนะนำทางการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้
- 3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จากแหล่งเรียน

4) จัดทำเครือข่ายจากเรียนรู้ในชุมชน

3.1.8 มีระบบนิเทศการเรียนการสอนภายใน โดย

- 1) จัดระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินภายใน
- 2) จัดทีมนิเทศภายใน
- 3) นำผลการนิเทศ ติดตามและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียน

การสอน

3.1.9 ประชาสัมพันธ์รูปแบบการเรียนการสอนของสถานศึกษา โดย

- 1) สร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เกี่ยวกับการเรียน การสอน โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลาย
- 2) จัดแสดงผลงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- 3) เผยแพร่แลกเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอน

3.2 ด้านหลักสูตรสถานศึกษากำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยนำหลักสูตรแกนกลางมาใช้ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชนและของประเทศชาติให้มีแผนการเรียนที่หลากหลาย มีการเทียบโอนผลการเรียนตาม ความสนใจและความเหมาะสมดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 14-15)

3.2.1 จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และท้องถิ่น โดย

- 1) จัดตั้งคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

- 2) วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง
- 3) วิเคราะห์สภาพและความต้องการของผู้เรียน และชุมชน
- 4) จัดสาระการเรียนรู้

3.2.2 พัฒนาหลักสูตรและจัดแผนการเรียนที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับสภาพความพร้อม ความต้องการของผู้เรียน และชุมชน โดย

- 1) วิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียน ผู้เรียน และผู้ปกครอง
- 2) จัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา
- 3) กำหนดแผนการเรียนที่หลากหลาย

3.2.3 บริหารการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดย

- 1) จัดปัจจัยที่เอื้อต่อหลักสูตรแกนกลาง และการจัดการเรียนการสอน เช่น เอกสารหลักสูตร แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น
- 2) จัดระบบและกลไกการบริหาร กำกับ และติดตามการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา
- 3) ประเมินและรายงานผลการใช้หลักสูตรเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

3.2.4 ดำเนินการตามระบบการเทียบโอนผลการเรียน โดย

- 1) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติการเทียบโอนผลการเรียน
- 2) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนตามเกณฑ์วิธีการและคู่มือ

ดำเนินงาน

3.3 ด้านวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องระดับสถานศึกษา และประชาชนในชุมชน ให้เป็นทีมงานที่มีคุณภาพ เพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง คือ (กรมวิชาการ. 2546 : 15-16)

3.3.1 สร้างความตระหนัก จิตวิญญาณและจรรยาบรรณของวิชาชีพ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ

3.3.2 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดย

- 1) กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
- 2) สร้างพันธมิตรร่วมกันในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา โดยมี

การประเมินตามความตระหนัก และความพร้อมที่จะร่วมกันทำงาน

3.3.3 พัฒนาครูและบุคลากรที่สถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร และจุดกระบวนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3.3.4 สนับสนุน ส่งเสริมครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดย

- 1) ส่งเสริมการเข้าเป็นสมาชิกชมรมวิชาชีพหรือเครือข่ายวิชาชีพ
- 2) ยกย่องและเชิดชูเกียรติยศ
- 3) จัดสวัสดิการ

3.3.5 ติดตามและประเมินผล โดย

- 1) การประเมินผลตนเอง
- 2) การประเมินผลเพื่อการวิจัยและพัฒนา
- 3) การประเมินผลภายนอก

3.3.6 รายงานผลสู่สาธารณชน โดยจัดประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบผลการปฏิบัติงาน ฟังเสียงสะท้อนของชุมชน

3.4 ด้านการบริหารและการจัดการในการบริหารและการจัดการสถานศึกษา โดยจัดเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 16-18)

3.4.1 การบริหารและจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการศึกษาในลักษณะที่สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารแบบเบ็ดเสร็จ ทั้งด้านเงิน คน วิชาการ และด้านอื่น ๆ โดย

- 1) แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา
- 2) แต่งตั้งคณะทำงานวางแผนปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา
- 3) แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร
- 4) จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปรับปรุงสถานศึกษา
- 5) จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ

3.4.2 จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดย

- 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 2) จัดทำธรรมนูญสถานศึกษา
- 3) จัดทำระบบตรวจสอบ ระบบการประเมินตนเอง การนิเทศภายใน

สถานศึกษา และการควบคุมการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

- 4) รายงาน และนำไปปรับปรุงแก้ไข

3.4.3 ปรับปรุงบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบที่เอื้อต่อการเรียนรู้

โดย

- 1) จัดทำแผนผังแม่บทของสถานศึกษา
- 2) จัดภูมิทัศน์ให้มีความร่มรื่น สวยงาม
- 3) จัดระบบสาธารณูปโภค และจัดระบบการกำจัด
- 4) จัดระบบความปลอดภัยในสถานศึกษา

3.4.4 สนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา โดย

- 1) จัดสรรทรัพยากรและจัดหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมทั้งสากลและท้องถิ่น
- 2) ส่งเสริมให้มีการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 3) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยี

3.4.5 สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดย

- 1) จัดให้มีศูนย์สื่อการเรียนการสอน
- 2) มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการศึกษาระหว่างสถานศึกษาและ

ชุมชน

3.4.6 ให้สิทธิและโอกาสเสมอกันในการได้รับการศึกษา โดย

- 1) สสำรวจข้อมูลประชากรในพื้นที่รับผิดชอบ
- 2) กำหนดแนวปฏิบัติในการให้บริการทางการศึกษาอย่างโปร่งใส

คุณธรรมและจริยธรรม

1. ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

1.1 ความหมายของคุณธรรม

คำว่าคุณธรรม มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กันในทรรศนะของผู้ทรงคุณวุฒิในประเทศไทย และผู้ทรงคุณวุฒิต่างประเทศได้ให้ความหมายต่าง ๆ กัน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 189) ได้กล่าวถึงความหมายของ คุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดี

พระธรรมปิฎก (2543 : 24) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง เป็นสิ่งที่งามของจิตใจเป็นสิ่งลึกซึ้งเป็นสุขที่แท้จริง เห็นคุณค่าของชีวิตในการบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ และรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง

กรมสามัญศึกษา (2544 : 45) ได้ให้ความหมายคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมเห็นว่าถูกต้องดีงาม เป็นความดีที่สะสมอยู่ในตัวของมนุษย์

ประภาศรี สีหอำไพ (2544 : 18) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจัดอยู่ในขั้นสมบูรณ์เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2546 : 115) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณคนยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์และมีโทษน้อย

โลว์ (Lowe. 1999 : 17) ให้ทรงคนะว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยึดถือเป็นข้ออ้างอิง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณคนเห็นว่าดีงามถูกต้อง มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ที่เกิดจากจิตใจของทุก ๆ คน เป็นสิ่งที่ดีงามควรประพฤติปฏิบัติ ลักษณะเป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ เป็นสิ่งบอกถึงความเจริญและความเสื่อมของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนที่คุณธรรมอยู่มาก มีคุณธรรมสูงมากปฏิบัติตนไม่ให้เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น

1.2 ความหมายของจริยธรรม

คำว่าจริยธรรม มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กันในทรงคนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเทศไทย และผู้ทรงคุณวุฒิต่างประเทศได้ให้ความหมายต่าง ๆ กัน ดังนี้

โกศล มีคุณ (2540 : 192) ได้สรุปว่า จริยธรรมหมายถึง การประพฤติปฏิบัติชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 216) สรุปความหมายของ จริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม”

บุญมี แทนแก้ว (2541 : 169) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมไว้ 2 ลักษณะ คือ จริยธรรมในความหมายกว้าง ๆ อาจจะรวมไปถึงค่านิยม (Value) คือ สภาพหรือ การกระทำบางประการที่เราเชื่อถ้อยยึดมั่นถือมั่น เพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ของสังคม เพื่อตัวเราเองในฝ่ายดี เช่น ความซื่อสัตย์สุจริตและอื่น ๆ และจริยธรรมในความหมายอย่างแคบ หมายถึง “ศีลธรรม คุณธรรม” อันเป็นธรรมที่ควรประพฤติ (Positive side) เช่น เบญจศีล เบญจธรรม หิริ โอตตัมปะ อิทธิบาท 4 กุศลกรรมบถ 10 และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2546 : 113) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งคำว่าระบบนี้ หมายถึงทั้งสาเหตุที่

บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วย

พล แสงสว่าง (2547 : 34) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริย”

รากศัพท์เดิมมาจาก “จร” แปลว่า เดิน หมายถึง “ทางเดิน” เมื่อเข้ากับคนคือ “ทางเดินของชีวิต” หรือ “แนวทางดำเนินชีวิต” เมื่อรวมกับคำว่า “ธรรม” ก็หมายถึง “แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง”

โฮแกน (Hogan. 1993 : 217) ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่าเป็นระบบของกฎเกณฑ์ สร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคม หรือ พฤติกรรมระหว่างบุคคล

กูต (Good. 1998 : 314) อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า

การปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ หรือ มาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางหรือหลักการที่นำไปสู่

การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีมีความสุขส่งผลให้ตนเองและสังคม มีความเจริญงอกงาม

1.3 ประเภทของคุณธรรมและจริยธรรม

นักการศึกษาหลายท่านได้จัดประเภทของคุณธรรม จริยธรรม ไว้ดังนี้

ดวงเดือน พันธุนาวิน (2546 : 314) ได้แบ่งลักษณะต่าง ๆ ของ

มนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมไว้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ความรู้เชิงคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสิ่งคมนั้นเกี่ยวกับการกระทำชนิดใดดีควรกระทำ ชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมใดเหมาะสม ความรู้เชิงจริยธรรมนี้จึงอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญา ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา ส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะในช่วงอายุ 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมนี้เป็นพิเศษ

2. ทศนเชิงคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกชอบไม่ชอบเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องค่านิยมในสิ่งนั้น แต่บุคคลบางคนใส่สถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทศนคติเชิงจริยธรรมมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรม เพราะรวมเอาความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ทศนคติเชิงจริยธรรม สามารถที่จะทำให้ท่านายได้แม่นยำกว่าความรู้เชิงจริยธรรม

3. เหตุผลเชิงคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลให้เหตุผลใน

การตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลดังกล่าวโดยให้ทราบเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล ซึ่งกระทำบางอย่างอาจขัดกับความรู้สึกของบุคคลส่วนใหญ่ที่ขึ้นอยู่กัเหตุผลและสถานการณ์เป็นสำคัญ

4. พฤติกรรมเชิงคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืออดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือค่านิยมสังคมนั้น พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม และช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การโกงสิ่งของเงินทองหรือคะแนน การขโมย และการกล่าวเท็จ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ระบการกระทำในทางดีและทางเลวของบุคคลจะส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม

ประสาธ อิศรปริดา (2547 : 17) ได้แบ่งคุณธรรม และจริยธรรมตามระดับพัฒนาการของเด็กออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลรู้จักตนเอง
2. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลเข้าสังคมหมู่เล็กได้
3. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลเข้าสังคมหมู่ใหญ่ได้
4. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลรู้จักกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ
5. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลรู้จักสังคมนั้นเป็นธรรมชาติ

สมบูรณ ศาลยาชีวิน (2544 : 17) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ เหมือนกับพฤติกรรมโดยทั่วไป โดยได้แบ่งองค์ประกอบทางพฤติกรรมจริยธรรมออกเป็น 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive) คือความสามารถในการตัดสินใจพิจารณาว่าอะไรถูกต้อง ไม่ถูกต้อง อะไรดี อะไรชั่ว ด้วยการใชปัญญาและเหตุผล
2. องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective) คือ ความนิยมศรัทธาพอใจที่จะทำความดี ความศรัทธาในธรรมะ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติมาจากการพำสอนของพ่อแม่
3. องค์ประกอบด้านจริยธรรม พฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Conduct) เช่น การปฏิบัติตามศีล 5 โดยปกติแล้วการปฏิบัติจะสืบเนื่องจากอิทธิขององค์ประกอบทั้ง 2 ประการที่กล่าวมาแล้ว แต่อาจมีการกระทำบางอย่าง ซึ่งตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ยั่วยุ หรือบีบบังคับให้บุคคลต้องกระทำ และตกอยู่ภายใต้พลังจิตของบุคคลด้วย ผู้ที่มีพลังจิตเข้มแข็งยอมชนะสิ่งที่ยั่วยุได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเภทของคุณธรรม จริยธรรม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทสร้างคุณธรรมแก่ตนเอง ประเภทสร้างคุณสัมพันธ และประเภทสร้างคุณธรรมแก่สังคมประเทศชาติ

2. ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

2.1 ความเป็นมาของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของประชาชน เพื่อประเทศชาติจะได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การปลูกฝังและการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จึงมีความสำคัญต่อประชาชนและประเทศมาก ดังจะเห็นได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงต้องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เป็นสมบัติของคนไทยทั้งประเทศ มีพระราชดำรัสในพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบรมมหาราชวัติราชเจ้า ณ ท้องสนาม เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2545 สรุปความว่า คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 ก : 54-56)

2.1.1 การรักษาความสัตย์ ความจริงใจ ต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม

2.1.2 การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์จะความดีนั้น

2.1.3 การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด

2.1.4 การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

ทั้งนี้คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ หากแต่ละคนพยายามนำมาประพฤติปฏิบัติ และเผยแพร่โดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังคับเกิดความสุจริต และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

2.2 การแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม

2.2.1 การแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนพลเมืองให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศนั้นจะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนพลเมืองนั่นเอง เพราะการให้ศึกษานอกจากจะฝึกทักษะแล้วยังเป็นการสอนจริยธรรมด้วย กล่าวคือกระบวนการของการศึกษาคือครอบคลุมถึงการเลือกค่านิยม และการปลูกฝังค่านิยมที่ต้องการในสังคมด้วย นอกจากนี้

เป้าหมายของการจัดการศึกษามุ่งให้คนมีทั้งความรู้และความดี เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

2.2.2 การปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรในแผนการศึกษาในทุกระดับ เช่น สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งสำนักงานพัฒนาคุณธรรมขึ้น เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2530 โดยมีนโยบายที่จะพัฒนาคุณธรรมเร่งพัฒนาคุณธรรม การศึกษา พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อมุ่งพัฒนาจิตใจของเยาวชนให้มีคุณธรรม โดยเฉพาะในเรื่องความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสะอาด ซื่อสัตย์ การประหยัด รวมทั้งการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ความเข้าใจการกำหนดแนวทางของการปฏิบัติที่ถูกต้อง ที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม และส่งเสริมให้สถานศึกษาอบรมโดยสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ และดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ได้ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาปลูกฝังพัฒนาคุณธรรมแต่นิยมที่พึงประสงค์ (จิตรประสงค์ ชาวเจริญ. 2542 : 13-14)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปลูกฝังและการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพัฒนาประเทศจะสำเร็จไปได้ต้องมีการพัฒนาเยาวชนของประเทศให้มีการศึกษา และมุ่งพัฒนาให้เยาวชนของชาติมีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเยาวชนในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ดังนั้นผู้มีส่วนรับผิดชอบ จึงควรตระหนักในการปลูกฝังและส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

3. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นพื้นฐานการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นด้วยเหตุผล เพื่อส่งเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะทางจิตใจ แล้วนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทางพฤติกรรมเป็นหลักสอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญ แบ่งเป็น 3 แนวทาง คือ (ประภาศรี สีหอำไพ. 2544 : 29-30)

3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของบุคคล (Psychoanalytic theory) กล่าวถึง จริยธรรมกับมโนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ผิดชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมนั้น จะมีลักษณะที่พิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่าเอกลักษณ์เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วสำนึกเกิด หิริ โอตตปปะ ละอายใจตนเองหรือ

ว่ากลัวต่อการได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วจึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอกเป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของลำดับขั้นในการพัฒนาทางจริยธรรม

ในลักษณะทฤษฎีเช่นนี้ บทบาทของการศึกษาคือ การพัฒนาทางด้านจิตใจเพื่อส่งเสริมกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตามระบบเศรษฐกิจและสังคมต้องการปัจจัยที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้การศึกษาเพื่ออบรมฝึกฝนการนำสติปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น พยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิตคือความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด หรือการมีอิสรภาพ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมของชีวิต ตลอดชีวิต เพื่อชีวิต เป็นความสามารถเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และรู้จักเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

3.2 ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) อธิบายการเกิดของจริยธรรมว่าเป็นกระบวนการทางสังคมประกิต (Socialization) โดยการซึมทราบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากสังคมที่เติบโตมา รับเอาหลักการเรียนเชื่อมโยงกัน หลักการเสริมแรงและการทดแทนสิ่งเร้า (Stimulus) รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบโดยยึดถือว่าการเรียนรู้ คือการสังเกตเลียนแบบจากผู้ใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือเป็นที่รักที่ยอมรับในกลุ่มพวกเดียวกันกับกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน

ในลักษณะเช่นนี้ สถาบันหรือกลุ่มสังคมมีอิทธิพล ต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ สถานศึกษาจะได้รับการคาดหวังจากสังคมอย่างมากในการเป็นสถาบันที่ปลูกฝังรูปแบบและเสริมสร้างการเลียนแบบจากตัวอย่างในสังคมให้แก่นักเรียนทั้งระดับระวางในการสอนเพราะถ้าขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลให้เด็กเลียนแบบใช้อารมณ์และวางอำนาจแทน จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมทุกระดับตั้งแต่บิดามารดาครูไปจนถึงตำรวจเพื่อบรมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้ละอายที่ทำให้ชั่วให้รู้จักคิดหาเหตุผลและความสม่ำเสมอในการลงโทษและให้รางวัลเด็ก

นอกจากนี้ แบนดูรา (Bandura. 1997 : 16) ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่าพฤติกรรมทุกอย่างนอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น โดยการที่มนุษย์เรียนรู้ผลที่เกิดตามมา หรือเมื่อกระทำพฤติกรรมใดแล้ว ผลกรรมนี้จะเกิดตามมาเป็นผลเช่นไร การที่จะเรียนความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ก็โดยประสบการณ์ตรง (Direct experience) และเรียนรู้จากการสังเกต (Observation learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การประสบเหตุการณ์ ด้วยตนเองการได้รับผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากสังคม ที่แบนดูราเน้นคือ การเรียนรู้จากแบบอย่าง (Learning through modeling) โดยกระบวนการสังเกตพฤติกรรมและผลกรรมที่ตามมาจากการกระทำของผลอื่นได้ยินได้ฟังคำบอก

เล่า การได้อ่านข่าวสารบันเทิงของผู้อื่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม และจะเป็นข้อมูลที่บุคคลนำมาพิจารณาสำหรับการกระทำพฤติกรรมใหม่มีในโอกาสต่อไป การเรียนรู้จากการสังเกตแบบอย่างมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 4 กระบวนการ คือ

3.2.1 กระบวนการใส่ใจ (Attention process) การเรียนรู้จากตัวอย่าง อาจจะไม่เกิดขึ้น ถ้าผู้สังเกตไม่มีใจรับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง การเรียนรู้เกิดขึ้นมากเพียงใดยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงและความสามารถเรียนรู้ของผู้สังเกตด้วย

3.2.2 กระบวนการจดจำ (Retention process) การจดจำเป็นกระบวนการสำคัญที่มนุษย์จะสามารถเก็บสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ใช้การจดจำในรูปมโนภาพ (Imagine) หรือภาษา (Verbal)

3.2.3 กระบวนการกระทำทางกาย Motor reproduction process) เมื่อมนุษย์มีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความจำแล้ว มนุษย์จะแปลสัญลักษณ์ให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม

3.2.4 กระบวนการจูงใจ (Motivation process) มนุษย์จะไม่แสดงพฤติกรรมการเลียนแบบไปทุกอย่าง แม้ว่าเขาจะได้เรียนแล้วก็ตามมนุษย์จะเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เขาสนใจหรือเห็นคุณค่ามากกว่า พฤติกรรมของตัวแบบที่ไม่ได้รับผลบวกหรือถูกลงโทษดังนั้นการให้รางวัลหรือเสริมแรงทางบวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมแบบเลียนแบบ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม กล่าวโดยสรุปว่า นักทฤษฎีส่วนมาจะยอมรับว่าจริยธรรมจะถูกปลูกฝังตั้งแต่แต่บุคคลยังเป็นเด็กเสียส่วนมากแม้ว่าทุกคนจะประสบกับเหตุการณ์ทางสังคมที่ผันแปรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอาจจะทุกคนเปลี่ยนแปลงจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ได้ แต่นักทฤษฎีทั้งหมดยอมรับว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยเด็กมีผลกระทบต่อบุคคลได้รุนแรง และมีผลคงทนถาวรว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่

3.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive theory) เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้นการรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรม จริยธรรมมีทฤษฎีต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นเพื่อการจัดค่าของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ดังนี้

3.3.1 ทฤษฎีของ เพียเจต์ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ อังอิงโน (ประภาศรี สี่หอไพ. 2544 : 30-31)

1) ขั้นตอนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี) ยังไม่เกิดจริยธรรมแต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและพัฒนาการทางสติปัญญา

2) ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ 2-8 ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

3) ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ 8-10 ปี) เกิดหลังความคิดพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นตัวเองมากขึ้น

3.3.2 ทฤษฎีของโคลเบอร์ก ที่ได้แบ่งการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ออกเป็น 6 ชั้น หรือ 3 ระดับหลัก ดังนี้ (Kohlberg. 1969 : 202 ; อ้างอิงใน ประภาศรี สีหอำไพ. 2544 : 31-32)

1) ขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย

1.1) การเชื่อฟังและการลงโทษ (2-7 ปี)

1.2) การแสวงหารางวัล (8-10 ปี)

1.3) การทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น

1.4) การทำตามหน้าที่ในสังคม

1.5) การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา

1.6) การยึดในมโนธรรมตาหลักสากล

2) ระดับขั้นของจริยธรรม ประกอบด้วย

2.1) ก่อนเกณฑ์ (2-10 ปี) คือ การกระทำตามสิ่งที่ตนต้องการเป็นใหญ่เหนือการลงโทษ และแสวงหารางวัล

2.2) ตามเกณฑ์ (10-16 ปี) การกระทำตามสังคม ระเบียบประเพณี กฎหมาย ศาสนา มีการเลียนแบบ และทำตาม เพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ ต่อมาจึงคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในสังคม

2.3) เหนือเกณฑ์ (16 ปีเป็นต้นไป) คือ การวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อนตัดสินใจโดยคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น ในส่วนที่เป็นสากลอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ในสังคมของตนมีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

ทั้งนี้การพัฒนาการทางสติปัญญา และคุณธรรม จริยธรรม จะเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาของแต่ละบุคคลทางด้านร่างกาย สติปัญญาของมนุษย์ ซึ่งผู้ที่มีวุฒิภาวะสูงก็จะสามารถรับรู้คุณธรรม จริยธรรม ได้มาก และต่อเนื่องตามลำดับ ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่

นักเรียน จำเป็นจะต้องวางแผนในการสร้างเสริม และพัฒนาให้เหมาะสมกับวัยและสติปัญญาของนักเรียนแต่ละช่วงวัย

สรุปได้ว่า จากแนวคิดทฤษฎีการทางด้านพัฒนาการทางสติปัญญาด้านคุณธรรม จริยธรรม เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งยังมีวุฒิภาวะสูงก็จะสามารถรับรู้ และพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ได้มากและต่อเนื่องตามลำดับ ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนจำเป็นต้องวางแผนในการเสริมสร้างและพัฒนาให้เหมาะสมตามวัยและสติปัญญาของนักเรียนแต่ละระดับชั้น

บทบาทการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม

บทบาทการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่สถานศึกษาต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 เพราะการจัดการศึกษาแก่นักเรียนที่เป็นการจัดการศึกษาให้กับวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญของชีวิตที่พร้อมที่จะหักเหไปในทิศทางที่ดีและไม่ดีได้โดยง่าย ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมีสถานบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ส่วนอาหารหรือภัตตาคาร สไน็กเกอร์คลับ ดิสโก้เทค เกมสัฟไฟฟ่า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ย่อมได้รับอิทธิพลทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กนักเรียนเหล่านั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนี้

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 หมวด 4 ว่าด้วย แนวทางการจัดการศึกษา 24 ข้อ มีข้อเท็จที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรม คือ ข้อ 11, 12, 18 และ 21 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 17-18)

ข้อ 11 การขยายบริการ การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้กว้างขวาง โดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกลและชุมชนแออัดในทุกจังหวัด โดยให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกแห่งทั้งของรัฐและท้องถิ่นจัดบริการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

ข้อ 12 จัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีเจตคติ และพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อ 18 ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนาในชุมชนและสื่อมวลชนร่วมมือกันในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และการชี้แนวทางที่ดีแก่เด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

ข้อ 21 พัฒนาระบบการให้การศึกษาและการแนะแนวให้ครอบคลุมด้านวิชาการ อาชีพ อารมณ์ สังคม เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามถนัดและเรียนอย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการ (2547 ก : 4) กล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะครูทุกคนตระหนักและมีความรับผิดชอบทั้งด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่างตลอดทั้งการเอาใจใส่ดูแล ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กเป็นทั้งคนเก่ง คนดี ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทูลเกล้าถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ของ 5 สถาบัน ณ ดุสิตดาลัย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2532 ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

การสอนคนให้เก่งนี้ถ้าดีเฉพาะบางแง่บางมุม อาจเห็นว่าสอดคล้องต้องกันกับสมัยเร่งรัดพัฒนาแต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้วจะเป็นการมุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่าง ๆ ในตัวบุคคลได้ไม่มากนักน้อย ที่สำคัญคือ

1. จุดบกพร่องในความคำพิเคราะห์ที่รอบคอบและก้าวไกล เพราะใจร้อนเร่งจะทำให้เสร็จโดยเร็วเป็นเหตุให้การทำงานผิดพลาด ชัดข้อง และล้มเหลว
2. จุดบกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศ เป็นเหตุให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่นและมักก่อความขัดแย้งทำลายไมตรีจิตมิตรภาพตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างกัน
3. จุดบกพร่องในความมัธยัสถ์พอเหมาะพอดีในการกระทำทั้งปวงเพราะมุ่งหน้าแต่จะทำให้เด่นให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวเอาไรต์เอาเปรียบ
4. บกพร่องในจริยธรรมและความรู้จักรับผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตัวให้เพิ่มพูนขึ้น เป็นเหตุให้เกิดความผิดและความชั่วสามารถทุจริตโดยไม่สะดุ้งสะเทือน

ประสาธ อิศรปริดา (2547 : 55-58) ได้ให้แนวคิดเอาไว้ว่า การพัฒนาคุณธรรมในการจัดการศึกษาด้านจริยศึกษา โรงเรียนและครูสอนควรปลูกฝังแนวคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดพัฒนาการดังต่อไปนี้

1. การยอมรับความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่ว ตระหนักเสมอว่าความดีที่คนชื่นชมยกย่อง ผลิตผลของความดีนำความสุขมาใช้ (สุโขปัญญอุสสุจโย)
2. ถึงหลักสากลในการพิจารณาสภาพการณ์ไกล สามารถนำเกณฑ์การแยกแยะความดี ความชั่ว กำหนดเป็นกฎคุณธรรมให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

3. ความเข้าใจคุณธรรมซึมซาบอยู่จิตใจ สร้างค่านิยมคุณธรรมที่ถูกต้อง
4. ความต่อเนื่องสัมพันธ์ของระบบที่สร้างเสริมคุณภาพ มีแก่นสารชัดเจน
5. การวิเคราะห์วิจารณ์ความประพฤติได้ด้วยแนวทางของตนเอง
6. การตัดสินใจคุณธรรม เป็นการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ

ส่วนบทบาทการส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียนและครูที่สำคัญ คือ (ประสาท

อิศรปริดา. 2547 : 58-59)

1. ความรู้เรื่องจริยธรรม (Moral principles)
 - 1.1 เริ่มจากตนเอง (Self)
 - 1.2 การแลกเปลี่ยนผู้อื่น (Exchange)
 - 1.3 ความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Relationship)
 - 1.4 ระบบสังคม (Social System)
 - 1.5 การใช้ประโยชน์และสัญญาประชาคม (Utility and Social Contract)
 - 1.6 หลักมโนธรรมสากล (Universal)
2. คุณค่าของจริยธรรม (Value Clarification)
 - 2.1 การเลือกคุณค่า (Choosing)
 - 2.2 การปฏิบัติตามคุณค่า (Acting)
3. องค์ประกอบของจริยธรรม (Moral Element)
 - 3.1 ระเบียบวินัย (Discipline)
 - 3.2 สังคม (Society)
 - 3.3 อิสรภาพสำนึกมโนธรรมของตนเอง (Autonomy)

สรุปได้ว่า บทบาทการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องดำเนินงาน โดยสังคมยอมรับว่าดี และต้องการจะรับไว้ โดยเห็นว่าการที่คนมีคุณธรรมเป็นสิ่งที่มีความหมายทั้ง ต่อตนเองและสังคมโดยรวมทำให้เป็นสุข สังคมร่มเย็นบังเกิดความก้าวหน้าปัญหาสังคมมีน้อย ผู้คนไม่เบียดเบียนแต่จะเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องดำเนินการในสถานศึกษาช่วงชั้นที่ 3 เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกสำนึกใน หน้าที่ของพลเมืองที่ดีเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน

เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งชาติ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการปลูกคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาจำนวน 7 ด้านคือ วินัย ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามหลักศาสนา ซื่อสัตย์สุจริต ความมีเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการประหยัด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 11) รายละเอียดมีดังนี้

1. วินัย

1.1 ความหมายของวินัย

โกศล มีคุณ (2540 : 61) กล่าวว่า วินัยเป็นความสามารถในการบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบนั้น ๆ เห็นว่า การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ นั้นมีประโยชน์ทั้งตนเองและสังคมโดยรวม มิใช่ปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์เพราะกลัวถูกลงโทษ กลัวถูกลงโทษเพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่บังคับให้ทำตามกฎเกณฑ์และระเบียบ คือจิตใจของผู้กระทำเอง ไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าหรือลับหลังผู้อื่น ซึ่งเรียกว่า เป็นวินัยในตนเอง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 756) ได้ให้ความหมายคำว่าวินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับปฏิบัติ

เจริญ พันธอนู (2542 : 42) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การที่นักเรียนปฏิบัติด้วยความเรียบร้อยอยู่ในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติที่สถานศึกษาได้บัญญัติขึ้นใช้ในสถานศึกษา

จิระศักดิ์ สงวนชีพ (2544 : 48) กล่าวว่า วินัยนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติตามคำสั่งหรือระเบียบข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบ

ธนพงษ์ มงคล (2545 : 16) กล่าวว่า วินัยนักเรียน หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตแห่งตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

1.2 ประเภทของวินัย

ประเภทของวินัยนักเรียนที่สำคัญแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 14)

1.2.1 วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติปฏิบัติโดยเกรงกลัวอำนาจหรือการถูกลงโทษ เป็นการปฏิบัติที่บุคคลดังกล่าว ไม่มีความเต็มใจ ตกอยู่ในภาวะจำยอม ถูกควบคุม

1.2.2 วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกข้อปฏิบัติสำหรับตนขึ้น โดสมัครใจไม่มีใครบังคับหรือถูกควบคุมจากอำนาจใด ๆ และข้อประพฤติปฏิบัติต้องไม่ขัดกับความสงบสุขของสังคม

ทั้งนี้วินัยทั้งสองประเภทมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วินัยภายนอกเป็นสิ่งจำเป็นในกรณีต้องการเสริมสร้างปลูกฝังลักษณะวินัยอย่างใดอย่างหนึ่งโดยรวดเร็ว ทั้งนี้อาจใช้การออกกฎหมาย คำสั่งต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติตาม วินัยภายนอกส่วนใหญ่จะกระทำกับเด็กและวัยรุ่น ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะอย่างเพียงพอต่อการมีวินัย หรือกระทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางวินัย สำหรับวินัยภายในนั้นเป็นผลต่อเนื่องจากวินัยภายนอก ทั้งนี้การเสริมสร้างวินัยประเภทนี้จะใช้เวลาระยะยาวซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดกับบุคคลในวัยผู้ใหญ่ วินัยดังกล่าวเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะปรากฏติดตัวบุคคลนั้น ๆ ไปโดยตลอด วินัยภายในเป็นวินัยที่มีความสำคัญและต้องการให้เกิดขึ้นมากที่สุดสำหรับกลุ่มคนในสังคม

1.3 คุณลักษณะของนักเรียนที่รักษาระเบียบวินัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 ก : 146-157) ได้กล่าวถึง ลักษณะของนักเรียนที่รักษาระเบียบวินัย มีดังนี้

1.3.1 พฤติกรรมการรักษาระเบียบวินัยภายนอก ประกอบด้วย

- 1) การรักษาระเบียบวินัยการบริโภค ได้แก่ การรับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัยและสุขวิทยา มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร เช่น ไม่รับประทานอาหารในที่ที่ไม่สมควร ไม่รับประทานมูมมาม ฯลฯ
- 2) การรักษาระเบียบวินัยการอุปโภค ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้าที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย
- 3) การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งในสำนักงาน วัดวาอาราม สถานที่ราชการ และสาธารณสถานต่าง ๆ เช่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง โรงมหรสพ รถโดยสาร สวนสาธารณะ และประพฤติปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ
- 4) การรักษาระเบียบวินัยการปกครอง ได้แก่ การสร้างวินัยเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติและมีการปกครองดี มีจรรยา มีวินัย เอาใจใส่กวดขันปรับปรุงระเบียบให้มีมาตรฐาน ควรแก่ความนิยมนับถือ และถือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง

1.3.2 พฤติกรรมการรักษาระเบียบวินัยภายใน ได้แก่ การแต่งกายและควบคุมท่วงทีกริยาวาจาและใจให้หมดจดงดงาม ด้วยการเว้นชู้ ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่ ระเบียบท่วงที ระเบียบกิริยา ระเบียบวาจา

สรุปได้ว่า ระเบียบวินัย คือ การเป็นความสามารถในการบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ข้อระเบียบและข้อบังคับปฏิบัติ การปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อระเบียบข้อบังคับที่ใช้ควบคุมประพฤติ ระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตแห่งตน สถานศึกษาและสังคม ตลอดจนวินัย คือ ลักษณะที่บุคคลแต่งกายเป็นระเบียบเรียบร้อย ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2. ความรับผิดชอบ

2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

บุญพา มิลินทสูต (2540 : 6) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกถึงความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนหรือในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย และยอมรับผลการกระทำ

เชนิสา ขึ้นสุวรรณ (2541 : 34) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นบุคลิกภาพของบุคคลที่แสดงออกด้วยการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความมั่นใจในตัวเอง รั้งงานตรงต่อเวลาและพยายามปรับปรุงแก้ไขให้งานสำเร็จ ถ้ารับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย และมีคำพูดที่เชื่อถือได้

วัชร ฐธธรรม (2543 : 38) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการยอมรับตน การรู้จักนำตนเอง ไม่ชอบมั่งง่าย รู้จักการยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น ไม่ชอบตัดสินวิจารณ์ผู้อื่น และสามารถทำงานเสร็จตามเป้าหมาย

สมบัติ มหารส (2545 : 22) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พยายามทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถและละเอียดรอบคอบ รวมทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 15) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น รู้จักวางแผนงาน และป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ มีความสนใจความตั้งใจที่จะทำงาน และติดตามผลที่ได้กระทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ยอมรับสิ่งที่ตนกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ยอมรับและรู้สำนึกในการกระทำของตนด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะเป็ผลดีหรือผลร้ายไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่ปิดความรับผิดชอบให้ผู้อื่นโดยแสดงออกในรูปของการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวัง อย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ และพร้อมที่จะปรับปรุง

แก้ไขให้ได้ผลดีขึ้น ความรับผิดชอบนี้เป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องมีการบังคับบัญชาเข้มงวดจากผู้อื่น

บราวเน และโคห์น (Browne and Cohn. 1992 : 58) กล่าวถึง ความรับผิดชอบ ได้แก่ ความไว้วางใจได้ ความคิดริเริ่ม ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การทำงาน แข็งขัน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความปรารถนาทำให้ดีกว่าเดิม และมีผู้ที่รับผิดชอบต่อหน้าที่ การงานคือ ผู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริต และตรงต่อเวลา

ฟลิปโป (Flippo. 1996 : 122) ได้กล่าวถึง ความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ คือ พันธผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์

กู๊ด (Good. 1998 : 124) ได้สรุปว่า ความรับผิดชอบ คือการเอาใจใส่ในการทำงาน ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่ต้องให้ควบคุม เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ และมีวินัยในตนเองอย่างเคร่งครัด รู้จักหน้าที่และกระทำต่อหน้าที่เป็นอย่างดี ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม ปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้นหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายที่ดีที่สุด และสุดกำลังความสามารถ ไม่ทิ้งงานไปกลางครั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นงานที่ตนไม่ชอบ

2.2 คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ มีดังนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541 : 83-84)

2.2.1 ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด และสุดกำลังความสามารถ

2.2.2 ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับอุปสรรคมากน้อยเพียงใด

2.2.3 ทำงานเสร็จและทันเวลาที่กำหนดโดยไม่มีการควบคุม

2.2.4 กล้ารับในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบของตน

2.2.5 เอาใจจริงเอาใจและขยันขันแข็ง

2.2.6 ไม่ทิ้งงานไปกลางครั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นงานที่ตนไม่ชอบ

2.2.7 ไม่ผัดวันประกันพรุ่งหรือทิ้งปัญหาไว้

2.2.8 ไม่โทษผู้อื่นหากงานนั้นไม่เสร็จหรือเกิดความเสียหาย

2.2.9 ตรงต่อเวลาในการทำงานหรือนัดหมาย

2.3 ขอบข่ายของพฤติกรรมผู้ที่มีความรับผิดชอบ

ขอข้ายพหุติกรรมผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีลักษณะดังนี้

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 146)

- 2.3.1 เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลของงานนั้น ๆ
- 2.3.2 ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว
- 2.3.3 เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง
- 2.3.4 มีอารมณ์หนักแน่น เมื่อเผชิญกับอุปสรรค
- 2.3.5 รู้จักหน้าที่และกระทำต่อหน้าที่เป็นอย่างดี
- 2.3.6 มีความเพียรพยายาม
- 2.3.7 มีความละเอียดรอบคอบ
- 2.3.8 ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่
- 2.3.9 ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม
- 2.3.10 ตรงต่อเวลา
- 2.3.11 ยอมรับผลของการกระทำของตน

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ เป็นการการแสดงออกถึงความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนหรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและสถานศึกษาที่แสดงออกด้วยการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความมั่นใจในตัวเอง รั้งงาน ตรงต่อเวลาและพยายามปรับปรุงแก้ไขให้งานสำเร็จ กล่าวรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย และมีคำพูดที่เชื่อถือได้ รวมทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ให้ดียิ่งขึ้น มีความปรารถนาทำให้ดีกว่าเดิม และมีผู้ที่รับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน คือ ผู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริต และตรงต่อเวลา

3. การปฏิบัติตามหลักศาสนา

3.1 หลักธรรมที่ควรปฏิบัติ ประกอบด้วย (พระเทพโสมถ. 2547 : 11-19)

3.1.1 ความกตัญญู คือความรูุ้้คุณค่าการคุณที่มีผู้ทำไว้ก่อนเป็นคุณธรรมคู่กับความกตเวทิตี คือ การตอบแทนอุปการคุณที่ผู้อื่นทำไว้ นั้น ผู้ที่ทำอุปการคุณก่อนเรียนว่า “บุพการี” ขอยกมากล่าวในที่นี้คือ บิดามารดา และครู โดย

1) บิดามารดา มีอุปการคุณแก่บุตรธิดา ในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูจนเติบโต ให้การศึกษา อบรมสั่งสอน ให้ละเว้นจากความชั่ว มั่นคงในการทำความดี เมื่อถึงคราวมีคู่ครองได้จัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้และมอบทรัพย์สินสมบัติให้ไว้เป็นมรดก โดยบุตรธิดาเมื่อรูุ้้คุณค่าการคุณที่บิดามารดาทำไว้ย่อมตอบแทนด้วยการประพฤติตัวดี สร้างชื่อเสียงให้แก่

วงศ์ตระกูล เลี้ยงดูท่านและช่วยทำงานให้ท่าน และเมื่อล่วงลับไปแล้วก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่าน

2) ครู มีอุปการคุณแก่ศิษย์ในฐานะเป็นผู้ประสาทความรู้ให้ฝึกฝน แนะนำให้เป็นคนดี สอนศิลปวิทยาให้อย่างไม่ปิดบังยกย่องให้ปรากฏแก่คนอื่นและช่วยคุ้มครองศิษย์ทั้งหลาย ศิษย์เมื่อรู้อุปการคุณที่ครูทำไว้ย่อมตอบแทนด้วยการตั้งใจเรียน ให้เกียรติและให้ความเคารพไม่ล่วงละเมิดโอวาทของครูโดยความกตัญญูและความกตเวทิตันี่ถือว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี ส่งผลให้ครอบครัวและสังคมที่ความสุขได้ เพราะบิดามารดาจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง ด้วยการทำอุปการคุณให้ก่อนและบุตรธิดาก็จะรู้หน้าที่ของตนเองด้วยการทำดีตอบแทน สำหรับครูก็จะรู้จักหน้าที่ของตนเอง ด้วยการตั้งใจเรียนและให้ความเคารพเป็นการตอบแทน นอกจากนี้จะใช้ในกรณีของบิดามารดากับบุตรธิดา และครูกับศิษย์แล้ว คุณธรรมข้อนี้ก็สามารถนำไปใช้ได้แม้ระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกร นายจ้างกับลูกจ้าง เพื่อนกับเพื่อน และบุคคลทั่วไป รวมทั้งมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นบุพการีในฐานะที่ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาและทรงสอนทางพันทุกขให้แก่ผู้ควรแนะนำสั่งสอน จึงตอบแทนด้วยอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา กล่าวคือ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่ชาวพุทธแสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวทิต่อพระองค์ด้วยการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา และประพฤติปฏิบัติธรรม เพื่อดำรงอายุพระพุทธศาสนาสืบไป

3.1.2 อริยสัจ 4 อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ หมายถึง ความจริงที่ไม่ผันแปรเกิดมิได้แก่ทุกคนมี 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค โดย

1) ทุกข์ คือ ปัญหาของชีวิต พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็เพื่อให้ทราบว่ามีมนุษย์ทุกคนมีทุกข์เหมือนกันทั้งทุกข์ขั้นพื้นฐาน และทุกข์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันทุกขขั้นพื้นฐาน คือ ทุกข์ที่เกิดจากการเกิด การแก่และตาย ส่วนทุกข์ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ ทุกข์ที่เกิดจากการพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ทุกข์ที่เกิดจากการไม่ได้ตามใจปรารถนา รวมทั้งทุกข์ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ

2) สมุทัย คือ เหตุแห่งปัญหา พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็เพื่อให้ทราบว่ามีทุกข์ทั้งหมด ซึ่งเป็นปัญหาของชีวิตล้วนมีเหตุให้เกิด เหตุนั้น คือ ตัณหา อันได้แก่ ความอยากได้ต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยความยึดมั่น

3) นิโรธ คือ การแก้ปัญหาได้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็เพื่อให้ทราบว่ามีทุกข์ คือ ปัญหาของชีวิตทั้งหมดนั้นแก้ไขได้โดยการดับตัณหา คือ ความอยากให้หมดสิ้น

4) มรรค คือ การแก้ปัญหาพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็เพื่อให้ทราบว่ามี

ทุกข์ คือ ปัญหาของชีวิตทั้งหมดที่สามารถแก้ไขได้นั้นต้องแก้ไขตามมรรคมืองค์ 8

3.1.3 ความไม่ประมาท เป็นการมีสติ ทั้งขณะทำ ขณะพูดและขณะคิดสติ คือ การระลึกรู้ทันที่คิด พูด และทำ ในภาคปฏิบัติ เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน หมายถึง การระลึกรู้ทันการเคลื่อนไหวอริยาบถ 4 คือ เดิน ยืน นั่ง นอน

3.1.4 การฝึกให้เกิดสติ ทำได้โดยตั้งสติกำหนดการเคลื่อนไหวอริยาบถ กล่าวคือ ระลึกรู้ทันทั้งในขณะยืน เดิน นั่ง และนอน รวมทั้งระลึกรู้ทันในขณะพูดขณะคิด และขณะทำงานต่าง ๆ

3.2 กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวในการปฏิบัติตามหลักศาสนา

กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวในการปฏิบัติตามหลักศาสนา ประกอบด้วย (สมบัติ มหารส. 2545 : 24)

3.2.1 ทำความสะอาดบ้าน ประดับธงชาติและธงธรรมจักรจัดแต่งที่บูชาประจำบ้านและประดับไฟ ถวายเป็นพุทธานุชา

3.2.2 ศึกษาเอกสารหรือสนทนาเกี่ยวกับความสำคัญของวันสำคัญทางพุทธศาสนา รวมทั้งหลักธรรมเรื่องความกตัญญู อริยสัจ 4 ความไม่ประมาท การฝึกให้เกิดสมาธิ ตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติในครอบครัว

3.2.3 นำครอบครัวไปบำเพ็ญกุศล ทำบุญตักบาตร บริจาคทาน

3.2.4 ปฏิบัติธรรมที่วัด รักษาศีล ไหว้พระสวดมนต์ ฟังธรรม เวียนเทียน และเจริญภาวนา

3.2.5 ผู้ใหญ่ของครอบครัวพยายามสร้างความเป็นกันเอง พ่อแม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่เกี่ยวข้องกับเบญจศีลและเบญจธรรม รวมทั้งมีความขยัน ประหยัดซื่อสัตย์และอดทน

3.2.6 ครอบครัวร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไขจากกรณีตัวอย่าง

3.3 กิจกรรมเกี่ยวกับสถานศึกษาในการปฏิบัติตามหลักศาสนาประกอบด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 148)

3.3.1 ทำความสะอาดบริเวณสถานศึกษาประดับธงธรรมจักร จัดแต่งโต๊ะหมู่บูชาและประดับไฟ และถวายเป็นพุทธานุชา

3.3.2 ครูกับนักเรียนร่วมกันศึกษาถึงความสำคัญของวันสำคัญทางพุทธศาสนาหลักธรรมเรื่องความกตัญญู อริยสัจ 4 และความไม่ประมาท ตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติในสถานศึกษา

3.3.3 ครูให้นักเรียนจัดทำป้ายนิเทศหรือจัดนิทรรศการประกวดเรียงความทำ
สมุดภาพ ตอบปัญหาธรรม บรรยายธรรม และอภิปรายธรรม

3.3.4 ประกาศเกียรติคุณของนักเรียนที่ประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดี

3.3.5 ครูพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่วัด บำเพ็ญกุศล ทำบุญตัก
บาตร บริจาคทาน รักษาศีล ฟังธรรม สนทนาธรรม เวียนเทียน เจริญภาวนา

3.3.6 ส่งเสริมให้ครูใช้กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความกตัญญู
อริยสัจ 4 และความไม่ประมาท ส่งเสริมการวิจัยทางสังคมโดยใช้กระบวนการอริยสัจ 4

3.4 กิจกรรมเกี่ยวกับสถานที่ทำงานในการปฏิบัติตามหลักศาสนา ประกอบด้วย
(ดวงเดือน พันธุนาวิน. 2546 : 90)

3.4.1 ทำความสะอาดบริเวณที่ทำงานระดับธงชาติและธงธรรมจักร จัด
แต่งโต๊ะหมู่บูชาและประดับไฟ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

3.4.2 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำคัญของวันสำคัญทางพุทธศาสนา
รวมทั้งหลักธรรมเรื่องความกตัญญู อริยสัจ 4 และความไม่ประมาท ทดลองทั้งแนวทางปฏิบัติใน
สถานที่ทำงาน

3.4.3 จัดมีการบรรยายธรรมและสนทนาธรรม

3.4.4 ร่วมกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ปลูกต้นไม้ และบริจาคโลหิต

3.4.5 หัวหน้าหน่วยงานให้โอกาสผู้ร่วมงานไปบำเพ็ญบุญตามประเพณีนิยม

3.4.6 ประกาศเกียรติคุณผู้ที่มีอุทิศคุณต่อองค์กร

3.4.7 ส่งเสริมการนำวิธีการอริยสัจ 4 ไปใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนา

องค์กร

3.5 กิจกรรมเกี่ยวกับสังคมในการปฏิบัติตามหลักศาสนา กิจกรรมเกี่ยวกับสังคมใน
การปฏิบัติตามหลักศาสนา ประกอบด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 152-153)

3.5.1 ทำความสะอาดบริเวณวัด สมาคม มูลนิธิ หน่วยงาน องค์กร ระดับ
ธงชาติและธงธรรมจักร จัดแต่งโต๊ะหมู่บูชาและประดับไฟ ถวายเป็นพุทธบูชา

3.5.2 ประชาสัมพันธ์ เรื่องวันสำคัญทางพุทธศาสนา โดยใช้สื่อทุกรูปแบบ

3.5.3 จัดพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับความสำคัญของวันสำคัญทางพุทธศาสนา
รวมทั้งหลักธรรมเรื่องความกตัญญู อริยสัจ 4 และความไม่ประมาท ตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติเพื่อ
เผยแพร่แก่ประชาชนในท้องถิ่น และตามสถานที่ชุมชนต่าง ๆ เช่น สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง
โรงธรรม ศูนย์การค้า ได้สะพานลอย ชุมชนแออัด

3.5.4 เชิญชวนให้ประชาชนทั่วไป เข้าร่วมกิจกรรม ปฏิบัติธรรมและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม รักษาศีล ไหว้พระ สวดมนต์

3.5.5 รณรงค์ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ ให้ลดละ เลิก อบายมุข และให้งดจำหน่ายสิ่งเสพติดทุกชนิด

3.5.6 ประกาศเกียรติคุณสถาบันหรือบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม

3.5.7 รณรงค์ให้มีการรักษาสภาพแวดล้อม ปลูกต้นไม้ ทำความสะอาดที่สาธารณะ

3.5.8 จัดประกวดบทหรือยกทรงบทความ บรรยายธรรม คำขวัญที่เกี่ยวกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา และสวดสรภัญญะ

3.5.9 ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ประพฤติดีแลทำคุณประโยชน์ในสังคม

3.5.10 จัดกิจกรรมสงเคราะห์คนชรา เด็ก คนพิการ พระสงฆ์อาพาธ ผู้ต้องขัง ผู้ด้อยโอกาสในสังคม

3.6 ประโยชน์ที่จะได้รับในการปฏิบัติตามหลักศาสนา ประโยชน์ที่จะได้รับในการปฏิบัติตามหลักศาสนา ประกอบด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 158-160)

3.6.1 พุทธศาสนิกชนมีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของวันสำคัญทางพุทธศาสนา รวมทั้งหลักธรรมเรื่องความกตัญญู อริยสัจ 4 และความไม่ประมาท ตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติ

3.6.2 พุทธศาสนิกชนเกิดเจตคติที่ดีต่อวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเห็นคุณค่าของการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมว่าด้วยความกตัญญู อริยสัจ 4 และความไม่ประมาท

3.6.3 พุทธศาสนิกชนเกิดศรัทธา ซาบซึ้งและตระหนักในความสำคัญของพระพุทธศาสนา

3.6.4 พุทธศาสนิกชนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี รู้จักปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง

3.7 โรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์เข้ากับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี ก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงาน

ของโรงเรียนวิถีพุทธอันเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่โรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป รายละเอียดคือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 ก : 9-13)

3.7.1 สถานศึกษาวิถีพุทธ คือ สถานศึกษาระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานในการดำเนินชีวิต

3.7.2 สถานศึกษาวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นโดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ใช้ปัญญา และเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปร โถ โสสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีไตรสิกขาที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีล หรือพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาชิกหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งสงบสุขและปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยกกาย (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตร ที่รักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุด ด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขานี้

3.7.3 จุดเน้นของสถานศึกษาวิถีพุทธ คือ การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผู้เรียนรู้ผ่านการพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้จริง ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา

3.7.4 ลักษณะสถานศึกษาวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาภูมิธรรม 4 ประการคือ

- 1) สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครูดี มีข้อมูล มีสื่อดี
- 2) สัทธัมมัสสวณะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียน

การสอนที่ดี

3) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการวิเคราะห์พิจารณา

เหตุผลที่ดีและถูกวิธี

4) อัมมานุชัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ใน

ชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

3.7.5 การจัดสภาพของสถานศึกษาวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย

- 1) ด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ด้านวิถีพุทธ
- 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญและกิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้นักเรียนกิน อยู่ ดู และฟัง เป็น
- 3) ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน มีการสอดแทรกหรือบูรณาการสอนเกี่ยวกับวิถีพุทธหรือด้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้นักเรียนนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน
- 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู ที่เป็นมิตรที่ดี โอบอ้อมอารี และให้อภัยซึ่งกันและกัน ส่งเสริมวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมสว่างปัญญา เป็นต้น
- 5) ด้านการบริหารจัดการศึกษา เริ่มตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติ การสนับสนุน ติดตามการประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่องซึ่ง การจัดสภาพในแต่ละด้าน จะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ดำเนินได้อย่างชัดเจน มีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดการด้านกายภาพควรเป็นธรรมชาติ ควรเป็นธรรมชาติสภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญากระตุ้นการพัฒนา ศรัทธา และศีลธรรมกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นการกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะ และดำเนินไปอย่างมีคุณค่าแท้

3.7.6 การบริการจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ประกอบด้วย

- 1) การเตรียมการเตรียมทั้งบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง แผนงานทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนาการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาภูมิธรรม
- 2) การพัฒนาผู้เรียนที่ดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่เหมาะสม

3) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิดด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันที่จะทำในการพัฒนานักเรียนและงานดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยอิทธิบาท 4 และหลักอุปัฏฐาธรรม คือ การไม่สันโดษในกุศลธรรมและความไม่ย่อท้อในการพากเพียร เป็นต้น

5) กระบวนการบริหารแต่เป็นหลักรู้การพัฒนาในระดับต่อไป คือ การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

สรุปได้ว่า การปฏิบัติตามหลักศาสนา เป็นการประพุดิตนในเรื่องการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ให้เป็นไปตามหลักธรรมของแต่ละศาสนา และพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาโดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนวิถึพุทธ กล่าวคือการอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ เอาใจใส่การศึกษา มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาเหตุผลที่ดีและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

4. ชื่อสัตย์สุจริต

4.1 ความหมายของชื่อสัตย์สุจริต

ยอดชาย แพชนะ (2541 : 18) กล่าวว่า ชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ลักษณะจิตใจที่ไปกำหนดการแสดงพฤติกรรมออกมาต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่มีความมั่นคง ไม่แปรผันไปตามความต้องการของตน หรือของบุคคลอื่นทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม พุด และปฏิบัติตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

กรมการศาสนา (2542 : 85) ได้กล่าวถึงความหมายของชื่อสัตย์สุจริต คือพฤติกรรมทั้งด้านกาย วาจา และจิตใจ เกี่ยวกับความซื่อตรงต่อตนเอง ความสุจริตต่อหน้าที่ การเรียนหรือการทำงาน ความซื่อตรงต่อบุคคลอื่น และความซื่อตรงต่อโรงเรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 ก : 17-18) ได้ให้ความหมายของชื่อสัตย์สุจริตไว้ว่า เป็นคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หน้าที่การงาน คำมั่นสัญญา แบบแผน กฎหมาย และความต้องการอันดีงามทางสังคมหรือกฎระเบียบของโรงเรียน

4.2 ขอบข่ายของชื่อสัตย์สุจริต

ขอบข่ายของชื่อสัตย์สุจริตในตัวนักเรียนหรือตัวบุคคล มีลักษณะ ดังนี้ (กรมการศาสนา. 2542 : 86-89)

4.2.1 ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ได้แก่

- 1) ไม่สับปลับกลับกลอก
- 2) ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย

3) มั่นคงต่อการกระทำดีของตน

4) ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง

5) ประพฤติตรงตามพูดและคิด

4.2.2 ชื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน ได้แก่

1) ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว

2) ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว

4.2.3 ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้า

งานต่อผู้มีพระคุณ ได้แก่

1) ประพฤติตรงไปตรงมา

2) ไม่คิดคดต่อผู้อื่น

3) ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย

4) ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว

5) เตือนสติและแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์

6) ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง

4.2.4 ชื่อสัตย์สุจริตต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ ได้แก่

1) ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ

2) ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

3) ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดต่อกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับของ

สังคมและหมู่คณะ

4.3 พฤติกรรมที่บ่งชี้ชื่อสัตย์สุจริต

พฤติกรรมที่บ่งชี้ชื่อสัตย์สุจริตของบุคคล มีลักษณะที่บ่งชี้ ดังนี้

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 60-61)

4.3.1 ชื่อตรงต่อเวลา

4.3.2 ชื่อตรงต่องานของตัวเองที่กำหนดให้

4.3.3 ชื่อตรงต่อหน้าที่การงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน

4.3.4 ชื่อตรงต่อคุณธรรม (ความประพฤติที่ดี) ที่ยึดถือปฏิบัติ

4.3.5 ชื่อตรงต่อการนัดหมาย (การพบปะ การประชุม)

4.3.6 ชื่อตรงต่อการให้สัญญา (คำพูด เงิน การช่วยเหลือ)

4.3.7 ชื่อตรงต่อคำสั่งสอนของบิดามารดา และคำสั่งสอนของครู

4.3.8 ชื่อตรงต่อระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา

4.3.9 ชื่อตรงต่อทรัพย์สินของผู้อื่น

4.3.10 ชื่อตรงต่อหน้าที่การงานของผู้อื่นแบ่งให้สมาชิกไม่ก้าวก้าางานของ

ผู้อื่น

4.3.11 ชื่อตรงต่อระเบียบแบบแผนประเพณี

4.3.12 ชื่อตรงต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม

4.3.13 ชื่อตรงต่องานที่หมู่คณะมอบหมาย

4.3.14 ชื่อตรงต่อข้อมูลปัจจุบันโดยรู้จักจำแนกระหว่างข้อมูลและประเมิน

ค่าของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีความยุติธรรม

สรุปได้ว่า ชื่อสัตย์สุจริต เป็นลักษณะของจิตใจที่ไปกำหนดการแสดง

พฤติกรรมทั้งทางด้านกาย วาจา และจิตใจ ประพฤติตรงตามพูดและคิด ไม่หาประโยชน์ส่วนตัว ไม่คิดคดต่อผู้อื่น ให้อึดหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผนกฎหมายของสังคม ซึ่งจะทำให้เป็นบุคคลที่ การกระทำที่ดีทั้งทางกาย วาจา และใจ

5. ความเมตตากรุณา

5.1 ความหมายของความเมตตากรุณา

ความหมายของความเมตตากรุณา จำแนกเป็น (กรมการศาสนา. 2542 : 3-4)

5.1.1 เมตตา แปลว่า ความรักใคร่ปรารถนา เมตตาที่แผ่ไปภายในขอบเขตที่ จำกัดภายในวงแคบ เช่น บิดามารดามีเมตตาต่อบุตรธิดา ครูมีเมตตาต่อศิษย์ พระมหากษัตริย์ ทรงมีเมตตาต่อประชาชนภายใต้ปกครอง เหล่านี้เรียกว่าเมตตาพรหมวิหาร ส่วนเมตตาที่แผ่ไปโดย ไม่จำกัดขอบเขต กล่าวคือ เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีที่แผ่ไปยังสรรพสัตว์ในสากลจักรวาล เช่น การแผ่ความรักความปรารถนาดีไปว่า ขอให้บรรดาสรรพสัตว์ทั้งปวงผู้เป็นเพื่อนเกิด แก่เจ็บ และตาย ด้วยกันทั้งสิ้น จงอย่ามีเวร จงอย่ามีภัย จงอย่าพยายามปองร้ายซึ่งกันและกันและกันเลย จงบริหารตนให้มีความสุข รักษาตนให้ปลอดภัย อย่างนี้เรียกว่า เมตตา ส่วนอัปมัญญา คือ แผ่ ไปโดยมิได้จำกัด เช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีเมตตาต่อสัตว์โลกทั้งผองอย่างเสมอเหมือนกัน

5.1.2 กรุณา แปลว่า ความสงสารคิดจะช่วยผู้ที่ได้รับความทุกข์ กล่าวคือ เมื่อเห็นผู้ใดกำลังมีความทุกข์ ความเดือดร้อน ก็พยายามหาทางช่วยเหลือบำบัดให้บรรเทา หรือพ้นไปจากความทุกข์ ความเดือนร้อนนั้น ดังเช่นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณา ต่อบรรดาสรรพสัตว์ในโลกที่กำลังตกอยู่ในกองทุกข์ สังสารวัฏ ด้วยความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ไข้ และความตายนั้น พระองค์จึงได้เสียสละความสุขส่วนพระองค์ออกเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ ทราบเหตุแห่งความทุกข์และวิธีดับความทุกข์

5.2 พฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณา

จิระศักดิ์ สงวนชีพ (2544 : 26-28) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมที่แสดง

ถึงเมตตากรุณาของบุคคล คือ

1. ไม่ฆ่าหรือข่มเหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง
 2. ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความยินดี
 3. ไม่ข่มขู่ คุกคาม ไล่ต้อน ทุบตี ทุจด่าด้วยความโกรธ เคียดแค้น
 4. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
 5. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
- แสดงความสลดใจ และพูดให้กำลังใจเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์

6. แนะนำช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี
7. แสดงอาการต่อผู้อื่นด้วยความสภาพ
8. สนับสนุนผู้อื่นในการบริจาคทาน
9. เป็นมิตรแท้ของของผู้อื่น แม้ว่าเขาจะคิดร้ายต่อตน
10. ให้อภัยเมื่อมีผู้อื่นทำให้เดือดร้อน
11. มีความรักและความเคารพในสิทธิของผู้อื่น
12. มีความสามัคคีในหมู่คณะ
13. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2546 : 92-93) กล่าวว่า ความเมตตากรุณา หมายถึง การกล่าววาจาที่เหมาะสม การประพฤติปฏิบัติหรือการแสดงออกที่เหมาะสม โดยพฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณา ประกอบด้วย

1. ไม่ยอมรับส่วนแบ่งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้วและไม่จำเป็น
2. เสียสละในส่วนแบ่งของตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
3. เลือกรับฟังในคำพูดที่ก่อให้เกิดไมตรี
4. เสนอตัวช่วยเหลือแนะนำทบทวนให้แก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ
5. แสดงความยินดีในความ สุข ความสำเร็จของผู้อื่น
6. ให้เพื่อนหยิบยืมหนังสือเครื่องเขียนเมื่อตนไม่จำเป็นต้องใช้
7. ไม่รังแกสัตว์หรือเพื่อน
8. พูดสภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป
9. แสดงความเคารพอ่อนน้อม

10. แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้อื่นตามกำลังของตน
 11. พูดปลอบโยนเมื่อผู้อื่นมีทุกข์
 12. ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
 13. ไกล่เกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะ
 14. ไม่นำเอาคำพูดที่ไม่ดีจากคนอื่นมาเล่าให้เพื่อนฟัง
 15. แสดงความเป็นเพื่อน
 16. แนะนำอธิบายคนอื่น ๆ ในการเรียนและการปฏิบัติตน
 17. พุดจาเป็นการให้กำลังใจแก่เพื่อน
 18. ลงมือช่วยเพื่อนเมื่อได้รับการขอร้อง
 19. เมื่อทำงานร่วมกันก็รับผิดชอบและช่วยกันแก้ไขร่วมกัน
 20. ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นผลงานของตนเอง
 21. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
 22. พุดชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติเพื่อส่วนรวม
 23. พุดมีเหตุผล
 24. เมื่อทำงานเป็นกลุ่มก็ไม่นำผลงานของกลุ่มมาเป็นผลงานของตนเอง
 25. ไม่พุดจาให้กลุ่มหมดกำลังใจในการทำงาน
 26. ไม่นำเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว
 27. ร่วมลงมือช่วยกลุ่มแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยตลอด
 28. เลือกพุดแต่ในสิ่งดีงามของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม
- ประสาธ อิศรปริดา (2547 : 78) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมที่แสดงถึง

ความเมตตา กรุณา ได้แก่

1. ไม่ฆ่า ช่มเหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมมนุษย์ และสัตว์
2. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้ผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
3. ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
4. มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล
5. ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พุดจาด้วยความกร้าวโกรธเคียดแค้น

5.3 ขอบข่ายผู้ที่มีความเมตตา กรุณา

ขอบข่ายผู้ที่มีความเมตตา กรุณา มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 :

1. ไม่ฆ่า ทูบตี หรือทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ
2. ไม่ข่มขู่ คุกคาม ไล่ยัดสี พุดจาด้วยความกร้าวโกธเรียดแค้น
3. ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน
4. ช่วยพุดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน
5. ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล
6. มีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์
7. แผ่เมตตาให้ แม้จะมีผู้ทำให้เดือดร้อน
8. มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล

สรุปได้ว่า ความเมตตากรุณา เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์หรือจากความลำบากทั้งปวง ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เบียดเบียน สุภาพอ่อนโยน พุดมีเหตุผล กล่าวคือ มีพฤติกรรมดีทั้งทางกาย วาจา และใจ

6. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

6.1 ความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

รุ่งรัตน์ ไกรทอง (2544 : 9) ได้ให้ความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนในการช่วยเหลือครูและเพื่อนนักเรียน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่บุคคลดังกล่าวด้วยความเต็มใจ ไม่คำนึงถึงความสุขและความทุกข์ของตัวเองที่จะเป็นจากการช่วยเหลือนั้นทำโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ กระทำเนื่องมาจากความเห็นใจผู้อื่นเป็นสำคัญ

เลมโบ (Lembo. 1997 : 70) ได้ให้ความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไว้ว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นลักษณะของบุคคลที่จะแสดงความต้องการและความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์ที่พบในชีวิตประจำวัน ความต้องการดังกล่าวเกิดจากความบังเอิญและบุคคลนั้นเรียนรู้ด้วยตัวเอง

6.2 พฤติกรรมของบุคคลที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

พฤติกรรมของบุคคลที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประกอบด้วย (ประสาธ อิศรปรีดา. 2547 : 80-81)

6.2.1 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้แก่

- 1) ช่วยหิ้วหรือถือของหนัก
- 2) ช่วยจูงคนข้ามถนน
- 3) สละที่นั่งบนรถประจำทาง
- 4) ช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับอุบัติเหตุ
- 5) ช่วยทำประโยชน์ให้แก่สถานศึกษา เช่น ช่วยทำงานในห้องสมุด

6) ทำความสะอาดบริเวณสถานศึกษา วัด

6.2.2 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางวาจา ได้แก่

- 1) พูดปลอบโยนเมื่อผู้อื่นได้รับทุกข์
- 2) บอกทางให้กับผู้อื่นที่ไม่รู้จักให้ไปถึงที่หมายได้
- 3) พูดจากล่าวตักเตือนเพื่อนด้วยความจริงใจ
- 4) ช่วยเหลือให้คำแนะนำ
- 5) ช่วยเจรจาเป็นธุระให้ได้ผลสำเร็จ

6.2.3 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางสติปัญญา ได้แก่

- 1) ช่วยแสดงความคิดเห็น
- 2) ช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อน
- 3) ช่วยหาแนวทางที่ถูกต้อง
- 4) ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้กับบุคคลอื่น
- 5) รายงานข่าวหรือเล่าประสบการณ์

6.2.4 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางใจ ได้แก่

- 1) รู้สึกสงสารบุคคลที่มีความทุกข์
- 2) ไม่สมน้ำหน้าหรือกล่าวซ้ำเติมบุคคลที่ผิดพลาด
- 3) เอาใจใส่และสังเกตความรู้สึกของบุคคล
- 4) สนใจทุกข์สุขของบุคคลอื่น
- 5) ให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่น

6.3 ขอบข่ายผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ขอบข่ายผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 :

160-160)

6.3.1 ทางกาย ได้แก่ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกายในการช่วยทำธุรการงานให้ สงเคราะห์เท่าที่กำลังจะช่วยให้ด้วยความยินดี เต็มใจ แม้งานเล็กน้อย

6.3.2 ทางวาจา ได้แก่ ช่วยเหลือให้คำแนะนำ ช่วยเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จ ประโยชน์เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ผู้อื่น และช่วยพูดปลอบใจเมื่อเพื่อนฝูงได้รับความลำบากหรือ เดือดร้อน

6.3.3 ทางสติปัญญา ได้แก่ ช่วยแสดงความคิดเห็น ช่วยแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อนช่วยคิดหาแนวทางที่ถูกต้องที่ชอบ และช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังปัญญา ของตน

6.3.4 ทางใจ ได้แก่ ฝักจิตใจของตนเองให้รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มนุษย์ย่อมมีความทุกข์ด้วยกันทั้งนั้นถึงแม้ว่าจะเห็นว่าผู้มีความทุกข์ได้ก่อทุกข์ให้กับตนเอง ก็ไม่ควรสมน้ำหน้าหรือกล่าวซ้ำเติม ควรให้อภัยในความคิดของผู้อื่น

สรุปได้ว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการแสดงออกทางการเสียสละ ใจกว้าง โอบอ้อมอารี เห็นใจ เข้าใจ และช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ โดยไม่หวังผลตอบแทน และกระทำด้วยความเต็มใจด้วย กาย วาจา ตลอดจนการให้ปันวัตถุสิ่งของ ไม้ใจแคบเห็นแก่ตัว

7. การประหยัด

7.1 ความหมายของการประหยัด

เปรมจิต ชมชื่น (2543 : 44) กล่าวว่า การประหยัด หมายถึง การใช้เงินเวลาและสิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด

พวงพยอม ชิดทอง (2544 : 5) กล่าวว่า ประหยัด หมายถึง การใช้เงินเวลาและสิ่งของเครื่องใช้ของตนเอง และส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด รายละเอียด คือ

การประหยัดเงิน หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด เหมาะกับรายรับ มีการเก็บออม ยับยั้งความต้องการของตนอันมีผลทำให้ใช้เงินอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงประโยชน์ ความคุ้มค่า ความจำเป็นของตนเองและไม่ตระหนี่ชี้เหนียว

การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักวางแผนใช้เวลาของตนเอง และใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ได้แก่ การใช้เวลาเดินทางไปสถานศึกษา เดินทางกลับบ้าน ศึกษาเล่าเรียน ทำแบบฝึกหัด ทบทวนบทเรียน หาความรู้เพิ่มเติม ทำธุรกิจส่วนตัว ใช้เวลาในการนอน การทำงานอดิเรก ช่วยเหลืองานบ้าน ชุมชนและสังคม

การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอไม่ใช่ออย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นด้วยความเคยชิน หรือความสะอวดกสบายส่วนตัว ได้แก่ ประหยัดไฟฟ้า และน้ำประปาของส่วนรวม

7.2 พฤติกรรมของบุคคลที่มีการประหยัด

พฤติกรรมของบุคคลที่มีการประหยัด มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 161-162)

7.2.1 การประหยัดเวลา ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ให้เหมาะกับกาลเทศะ รู้คุณค่าของเวลา มียอมให้เวลาหมดเปลืองไปโดยเปล่าประโยชน์ แต่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ในการหาความรู้ ในการสร้างความคิด การสร้างสมรรถภาพในการสร้างอำนาจ ในการสร้างทรัพย์

7.2.2 การประหยัดทรัพย์ ได้แก่ การรู้จักใช้ทรัพย์ให้ถูกต้องและ

เหมาะสม คือ

- 1) พยายามจ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็น ให้สมควรแก่อัตภาพ
- 2) การรู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควรแก่กำลังทรัพย์
- 3) การรู้จักเก็บรวบรวมรายได้อันสมควรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง
- 4) ทำทรัพย์ที่มีอยู่ให้เจริญงอกงาม
- 5) คุ้มครองรักษาทรัพย์ให้ปลอดภัย
- 6) บุรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่
- 7) ใช้และถนอมของใช้ และทรัพย์สินให้คงคุณค่าและประโยชน์นาน
- 8) รู้จักทำของใช้เอง อย่าคิดแต่จะซื้อหรือจ้างงานเขาทำรำไป
- 9) ไม่ใช่จ่ายอย่างฟุ้งเพื่อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์
- 10) ไม่บำรุงบำเรอความสุขสนุกสนานจนเกินไป
- 11) ขยันหาทรัพย์ใหม่มาเพิ่มเติม

7.3 ขอบข่ายผู้ที่มีความประหยัด

ขอบข่ายผู้ที่มีความประหยัด มีดังนี้ (ประสาธ อิศรปริดา. 2547 :

84-85)

7.3.1 การใช้เงินอย่างประหยัด แบ่งออกเป็น

- 1) การวางแผนการใช้จ่ายเงิน
- 2) การซื้อของที่มีประโยชน์และคุ้มค่าเงิน

7.3.2 การใช้เวลาอย่างประหยัด แบ่งออกเป็น

- 1) การวางแผนการใช้เวลา
- 2) การใช้เวลาทบทวนบทเรียน
- 3) การใช้เวลาในการช่วยเหลืองานบ้าน

7.3.3 การใช้สิ่งของเครื่องใช้อย่างประหยัด แบ่งออกเป็น

- 1) การนำสิ่งของเครื่องใช้ที่เหลือใช้มาใช้ให้เกิดประโยชน์และ

การซ่อมแซมเสื้อผ้าที่ชำรุด

- 2) การดูแลรักษาสาธารณสุขสมบัติของสถานศึกษา
- 3) การใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

สรุปได้ว่า การประหยัดการใช้เงินเวลาและสิ่งของเครื่องใช้ของตนเอง และ
ส่วนรวมให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด เป็นการรู้จักใช้จ่ายอย่างฉลาด ไม่ฟุ่มเฟือย สรุปพร้อม

ได้ว่าคุณธรรมและจริยธรรม เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โดยกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้สถานศึกษาได้พัฒนาผู้เรียนให้เป็นที่ตรงตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาพื้นฐานใน 7 ด้าน คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบการปฏิบัติตามหลักศาสนา ชื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการประหยัดซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เป็นกรอบแนวคิด เนื่องจากมีกระบวนการและขอบข่ายที่ชัดเจน เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ที่เหมาะสมต่อไป

หลักการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน

พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน หรือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีอายุระหว่าง 12-15 ปี ที่ถือว่าเป็นวัยรุ่นตอนต้น โดยนักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรม แบ่งเป็น 3 ระดับหลักใน 6 ขั้นย่อย เรียงพัฒนาการจากพฤติกรรมขั้นเบื้องต้นถึงขั้นสูง คล้ายกับพัฒนาการของวัยรุ่นผู้ใหญ่ ดังนี้ (ประสาธ อิศรปริดา, 2547 : 93-106)

1. ระดับก่อนมีคุณธรรมและจริยธรรมชอบตนเอง

1.1 ขั้นที่ 1 คุณธรรมและจริยธรรมจากภายนอก เป็นการกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงจากการถูกทำโทษ และจากการใช้อำนาจของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะบิดามารดา มีลักษณะสำคัญ คือ

1.1.1 การไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่จะก่อให้เกิดการลงโทษ

1.1.2 การเชื่อฟังผู้มีอำนาจเพื่อจะได้ไม่กระทำผิดกฎเกณฑ์

1.1.3 การหลีกเลี่ยงการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นและทรัพย์สินต่าง ๆ

1.1.4 ยึดความคิดตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดย

1) ไม่คำนึงถึงความสนใจของผู้อื่นหรือไม่ตระหนักว่าผู้อื่นแตกต่าง

จากตนเอง

2) ไม่เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างความคิดของผู้อื่นกับตนเอง

3) พิจารณาการกระทำของผู้อื่นจากผลกระทบภายนอกมากกว่า

จากเจตนาของการกระทำ

4) สับสนในความคิดของผู้อื่นมีอำนาจกับความคิดของตนเอง

1.2 ขั้นที่ 2 ปัจเจกบุคคลนิยมและการตอบสนองความต้องการและการแลกเปลี่ยนเป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งตระหนักว่าบุคคลอื่นก็มีความต้องการและสนใจเขาเองเช่นกัน มีลักษณะสำคัญ คือ

1.2.1 การทำตามกฎเกณฑ์เมื่อผู้อื่นต้องการให้ทำ

1.2.2 การทำสิ่งใด ๆ แล้วสนองความต้องการและความสนใจของตนเอง โดยยอมให้ผู้อื่นทำเช่นนั้นได้เช่นกัน

1.2.3 การแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกันตามที่ได้เจรจาและตกลงร่วมกัน

1.2.4 ตระหนักในความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนในด้านรูปธรรม โดย

- 1) ตระหนักว่าแต่ละคนมีความสนใจที่จะมุ่งไปสู่เป้าหมายของตนเอง
- 2) แต่ละคนมีความคิดที่ขัดแย้งได้ ฉะนั้นสิ่งที่ถูกจึงขึ้นอยู่กับ

ความคิดของแต่ละบุคคล

2. ระดับมีคุณธรรมและจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม

2.1 ชั้นที่ 3 การคาดหวังทางสังคม ความสัมพันธ์ และการคล้อยตาม ที่ การกระทำต้องการเป็นคนดีในทัศนะของตนเองและผู้อื่น เพื่อรักษาน้ำใจคนอื่น ปฏิบัติต่อผู้อื่น เหมือนที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตน และรักษากฎเกณฑ์และผู้มีอำนาจไว้ช่วยสนับสนุน พฤติกรรมที่ดีในสังคม มีลักษณะสำคัญ คือ

2.1.1 การดำเนินชีวิตและบทบาทตามความคาดหวังของผู้ที่ใกล้ชิด ตนเองหรือตามที่บุคคลอื่นคาดหวังในบทบาทของแต่ละบุคคล เช่น การเป็นลูก พี่น้อง เพื่อน

2.2.2 การเป็นคนดี ด้วยการเป็นคนที่มีความมุ่งหวังที่ดี มีการแสดงความห่วงใยผู้อื่นและการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน เช่น มีความไว้วางใจ ความจงรักภักดี การเคารพนับถือ และความกตัญญู

2.2.3 ตระหนักในความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนให้ด้านความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน โดย

1) ตระหนักถึงความรู้ ข้อตกลง และการคาดหวังร่วมกันของกลุ่มคน ซึ่งถือว่าสำคัญหรือความต้องการส่วนบุคคล

2) เชื่อมสัมพันธ์แนวคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และยึดหลักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

2.2 ชั้นที่ 4 ระบบสังคมและมโนธรรม โดยการกระทำเพื่อพญูรักษาสถาบัน หรือองค์การส่วนร่วมดำเนินไปได้ หลีกเลี่ยงการแตกแยกขององค์กร และปฏิบัติตามพันธะที่ตนเองเป็นผู้กำหนดด้วยจิตสำนึกแห่งมโนธรรม มีลักษณะสำคัญ คือ

2.2.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้ตกลงไว้กับบุคคลอื่น

2.2.2 กฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม เว้นแต่กรณีที่มีการปฏิบัตินั้นมีความขัดแย้งอย่างมากกับบทบาททางสังคมอื่น ๆ ที่ได้กำหนดแน่ชัดแล้ว

2.2.3 สิ่งที่ถูกอีกประการหนึ่งก็คือ การได้ทำประโยชน์แก่โรงเรียน สังคม หรือชุมชนต่าง ๆ

2.2.4 การแยแยกแนวคิดทางสังคมที่แตกต่างจากข้อตกลงระหว่างบุคคล โดย

- 1) ยึดถือแนวคิดของระบบที่กำหนดบทบาทและกฎกติกาไว้แล้ว
- 2) พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งใน

ตำแหน่งต่าง ๆ ของโรงเรียนและสังคม

3. ระดับมีคุณธรรมและจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์สังคมหรือยึดหลักการ

3.1 ขั้นที่ 5 สัญญาหรือประโยชน์ทางสังคมและสิทธิส่วนบุคคล ที่การกระทำเกิดความสำนึกในพันธผูกพันกับกฎระเบียบสังคม เนื่องจากตนเองสัญญากับสังคมหรือโรงเรียน ในการสร้างกฎระเบียบแลปฏิบัติตามกฎระเบียบดังกล่าว เพื่อความผาสุกของสังคมและปกป้องสิทธิของคนในสังคมส่วนรวม หรือเพื่อให้เกิดประโยชน์และความดีสูงสุดต่อคนจำนวนมาก มีลักษณะสำคัญ คือ

3.1.1 การตระหนักว่า ผู้คนทั้งหลายมีค่านิยมและความคิดหลากหลาย แตกต่างกันค่านิยมและแนวคิดเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้คงอยู่เพราะเป็นสัญญาทางสังคม

3.1.2 สำหรับค่านิยมและแนวคิดบางอย่างที่แม้ว่าจะไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคมของตน เช่น ประเด็นเกี่ยวกับชีวิตและเสรีภาพก็ควรได้รับการสนับสนุนเชิดชูให้คงอยู่เช่นกันไม่ว่าความคิดของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นจะมีความเห็นเป็นเช่นไรก็ตาม

3.1.3 จะพิจารณาสำนึกทางค่านิยมและสิทธิของบุคคลในฐานะที่มีความสำคัญก่อนจะกลายมาเป็นพันธหรือสัญญาทางสังคม โดย

1) จะบูรณาการแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อตกลง สัญญา ความยุติธรรมและสิทธิที่ควรได้รับ

2) จะตระหนักว่าการพิจารณากฎหมาย บางครั้งก็เกิดความขัดแย้ง จนยากที่จะบูรณาการเข้าด้วยกันได้

3.2 ขั้นที่ 6 หลักคุณธรรมและจริยธรรมสากล ที่การกระทำเพราะมีความเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเกิดความสำนึกในส่วนตนว่ามีพันธที่จะต้องปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว มีลักษณะสำคัญคือ

3.2.1 การปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมที่ตนเองเป็นผู้เลือกเอง

3.2.2 กฎระเบียบหรือข้อตกลงทางสังคมบางประการ เป็นสิ่งที่ถูกต้อง
 อย่างมีเหตุผลเนื่องจากเป็นสิ่งที่ตั้งอยู่บนหลักการ

3.2.3 เมื่อกฎระเบียบขัดแย้งกับหลักการ นักเรียนจะปฏิบัติตาม
 หลักการและหลักเน้นเป็นหลักสากลที่ว่าด้วยความยุติธรรม ได้แก่ ความเสมอภาคในสิทธิ
 มนุษยชนและเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของนักเรียนแต่ละคน

3.2.4 ทักษะทางคุณธรรมและจริยธรรม จะเน้นไปที่สาเหตุที่ก่อให้เกิด
 ระเบียบของสังคม การยอมรับคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลอย่างมีเหตุผล หรือจุดหมาย
 ปลายทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม นั่นคือ ตัวนักเรียนนั่นเอง

สรุปว่า พัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีขั้นตอนที่
 สำคัญ 3 ระดับหลัก 6 ระดับย่อย เรียงจากพฤติกรรมที่ตอบสนองความต้องการด้านร่างกายสู่
 การสนองตอบตามสากลหรือจิตใจสูงสุด ได้แก่ 1) ระดับก่อนมีคุณธรรมและจริยธรรมของตนเอง
 ประกอบด้วย มีคุณธรรมและจริยธรรมจากภายนอก ปึงเจกบุคคลนิยมและการตอบสนอง
 ความต้องการและแลกเปลี่ยน 2) ระดับมีคุณธรรมและจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคมประกอบด้วย
 การคาดหวังทางสังคม ความสัมพันธ์ และการคล้อยตาม ระบบสังคมและวัฒนธรรม และ
 3) ระดับมีคุณธรรมและจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์สังคมหรือยึดหลักการประกอบด้วย สัญญา
 หรือประโยชน์ทางสังคมและสิทธิส่วนบุคคล และหลักคุณธรรมและจริยธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จิตประสงค์ ชาวเจริญ (2542 : 114-115) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครู
 เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพัฒนาพื้นที่
 ชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับการปลูกฝัง
 คุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูระดับมัธยมศึกษา
 ศึกษาตอนต้นจำนวน 360 คน จาก 26 โรงเรียน ใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัด
 ชลบุรี และจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า

1. ความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ครูเห็นด้วยระดับมาก
2. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
 2533) เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ครูเห็นด้วยระดับปานกลาง
3. การอบรมนักเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก
4. การเรียนการสอนในห้องเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก

5. การเรียนการสอนนอกห้องเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก

6. การวัดผลและประเมินผล ครูเห็นด้วยระดับมาก

7. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและ

จริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตามตัวแปร เพศ
หมวดวิชาที่สอนประสบการณ์ การสอนและขนาดโรงเรียน พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

7.1 ความคิดเห็นของครูระหว่างหมวดวิชาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม
และจริยธรรม ด้านความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมด้าน
การอบรมนักเรียนและด้านการเรียนการสอนในห้องเรียน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05

7.2 ความคิดเห็นของครูที่สอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน เกี่ยวกับการ
การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม ด้านหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ. 2533) เกี่ยวกับคุณธรรมด้านการเรียนการสอนในห้องเรียน ด้านการเรียนการสอน
นอกห้องเรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.05

เถวียน พันอนุ (2542 : 147-148) ได้ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและจำแนกตาม
สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายด้านทั้ง 9 ด้าน โดยมีรายชื่อที่คุณธรรมค่อนข้างสูง
จำนวน 1 ข้อ ในแต่ละด้านดังนี้ เข้าร่วมงานสังคมตามที่ได้รับคำเชิญ อุทิศเวลาเพื่อประโยชน์
ส่วนรวม ไม่ร่วมกันกับคนใกล้ชิดหรือพรรคพวกในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนจากตำแหน่ง
หน้าที่ ตัดสินปัญหาด้วยความเป็นธรรมตามหลักการและเหตุผล จัดให้มีการประชุมผู้ร่วมงานอยู่
อย่างสม่ำเสมอ แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ไว้วางใจ
ให้กับผู้ร่วมงานอยู่อย่างเนืองนิตย์ บริหารงานโดยยึดระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นหลัก
2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐาน
ของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน 6 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ประธานกรรมการโรงเรียนมี
ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนใน 3 ด้านที่เหลือนมากกว่า

ครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านมีความเมตตากรุณาต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่น ด้านมีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน และด้านมองโลกในแง่ดี

บุญร่วม คิดการ (2542 : 164-166) ได้ศึกษาปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครพนม ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยมีส่วนร่วมและเป็นรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และ คุณธรรมในการครองงาน

2. ระดับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมโดยมีส่วนร่วมและเป็นรายด้านของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ในโรงเรียนที่มีขนาด ต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็กมี ระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนขนาด กลางมีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่

พีระพงษ์ เจริญพันธุ์ (2543 : 152-154) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า

1. การสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่าง ๆ ครู-อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนได้ ปลุกฝังคุณธรรม โดยในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ ได้พูดถึงเนื้อหาหรือ กิจกรรมที่ครูมอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติได้มากน้อยเท่าไร โรงเรียนกำหนดการปลุกฝังคุณธรรม ทุกด้านในการสอนเนื้อหาวิชาในทุกรายวิชาและทุกครั้งที่ทำการสอน ปัญหาที่พบส่วนมากจะเกิด จากตัวนักเรียนเอง คือ นักเรียนบางส่วนไม่ให้ความสนใจ อีกทั้งยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของ เรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร การสอดแทรกคุณธรรมด้านต่าง ๆ ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติ ได้ยากเนื่องจากอาจารย์ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการปลุกฝังคุณธรรมด้านต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนแก้ปัญหา โดยจัดทำโครงการอบรมสัมมนาเทคนิควิธีการปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ครูผู้สอน

2. การปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง โรงเรียนได้ดำเนินการโดย การสอนรายวิชาที่มีเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรม มีการใช้สื่อการสอนเพื่อปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมมีการอบรมหน้าเสาธงโดยครูเวรและครูที่ปรึกษา มีการอบรมประจำสัปดาห์โดย คณะกรรมการดำเนินงานคุณธรรมและจริยธรรมเชิงวิทยากรจากภายนอกมาให้การอบรมมี

การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญอื่น ๆ การจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตรแต่โรงเรียนขาดงบประมาณในการดำเนินการ นักเรียนบางส่วนยังไม่มีมีการปฏิบัติตนตามเป้าหมายเนื่องจากสื่อภายนอกมีอิทธิพล เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์มีการลอกเลียนแบบในตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม โรงเรียนได้แก้ปัญหาโดยการให้คำแนะนำการเลือกสื่อการเจริญวิทยากรมาให้การอบรมมากขึ้น และจัดสรรงบประมาณให้เพิ่มเติม

3. การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โรงเรียนได้มีกำหนดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน อาจารย์ทุกคนและนักเรียนร่วมมือกัน การจัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน มีการจัดกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอนจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาสำคัญทางสถิติที่พบคือ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมไม่สามารถจัดได้ครบทุกระดับชั้น นักเรียนบางส่วนขาดความสนใจและไม่กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนแก้ปัญหาโดยจัดให้มีป้ายคำเดียว คำสุภาพ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมด้านต่าง ๆ ขอความร่วมมือจากส่วนราชการ ชุมชนและวัด เพื่อกำหนดมาตรการและแนวทางในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2543 : 212-216) ได้วิจัยเรื่อง จริยธรรมของครู – อาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร โดยขอความร่วมมือจากอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดคณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ ทบวงมหาวิทยาลัย และมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัด คณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ สรุปผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าการเรียงลำดับจริยธรรม 10 ด้าน ของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์กัน ส่วนคะแนนจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กันในทางบวก และอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงและชายมีคะแนนจริยธรรมด้านความสามัคคี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยอาจารย์เพศหญิงมีคะแนนจริยธรรมสูงกว่าอาจารย์เพศชาย อาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายที่มีอายุ และสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีคะแนนจริยธรรมรายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน และที่สังกัดประเภทโรงเรียนต่างก็มีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคี และคะแนนจริยธรรม รวมทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงและเพศชาย มีคะแนนจริยธรรมรายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และสังกัดประเภทโรงเรียนต่างก็มีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละความสามัคคี และคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. สำหรับระดับจริยธรรมรายด้านของอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ) และอยู่ในระดับ 4 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม) ส่วนระดับจริยธรรมรายด้านของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ) และระดับจริยธรรมรวมทุกด้านของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ)

ศวิณี ปาลกะวงษ์ ณ อยุธยา (2543 : 207-111) ได้ศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของครูให้แก่นักเรียน ระดับประถมศึกษา กลุ่มบูรพา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูประถมศึกษาจากกลุ่มบูรพา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ส่วนด้านการเรียนการสอน ด้านการประพฤติปฏิบัติของครู ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนักเรียน และด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน มีปัญหาจากปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2. ครูชายและครูหญิงมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านนักเรียน และด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

3. ครูที่อายุต่างกันมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

4. ครูที่มีการศึกษาต่างกันมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของ นักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

5. ฝ่ายบริหารและครูผู้สอนมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ครูที่สถานภาพสมรส โสด สมรส หม้าย มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทุกด้านไม่แตกต่างกัน

7. ครูที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

8. ครูที่มีประเภทวิชาสอนต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

9. ครูที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนทุกด้านไม่แตกต่างกัน

10. ครูที่สอนในระดับชั้นต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนทุกด้านไม่แตกต่างกัน

11. ครูที่เคยผ่านการอบรมและไม่เคยผ่านการอบรมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนทุกด้านไม่แตกต่างกัน

12. ครูที่เป็นครูประจำชั้นและไม่ได้เป็นครูประจำชั้น มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมพร สอนสนาม (2543 : 174-176) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ของครู - อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ผลของการวิจัยพบว่า

1. ข้าราชการครูโดยส่วนรวมและจำแนกสถานภาพตำแหน่งเห็นว่า ครู - อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายชื่อที่มีความเห็นด้วยในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดจำนวน 2 ข้อ ในแต่ละด้านตามลำดับดังนี้ แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสต่าง ๆ มีวินัยประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ตลอดจนรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง สั่งสอนอบรมนักเรียนด้วยความรักความเมตตาอย่างเท่าเทียมกัน ใช้เหตุผลและหลักธรรมประกอบในการตัดสินใจเพื่อลงโทษนักเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดี และการรณรงค์ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่า ครู - อาจารย์ มีพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ไม่แตกต่างกัน

จิระศักดิ์ สงวนชีพ (2544 : 158-160) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการปฏิบัติตน ด้านคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู- อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู อยู่ในระดับดีมาก
2. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม และจริยธรรม

พบว่าครูเพศชายมีระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมมากกว่าครูเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม มากกว่าครูเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพระหว่างครูโสด และที่สมรสแล้ว พบว่าระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่แตกต่างกัน ในส่วนของระดับตำแหน่งพบว่า ครูที่มีระดับตำแหน่งสูง มีการปฏิบัติตนในด้านคุณธรรม มากกว่าระดับตำแหน่งอื่นแต่การปฏิบัติตนด้านจริยธรรม พบว่า มีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

ธนพงศ์ มงคล (2545 : 197-198) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครอง เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนเป็นคนดีอย่างสม่ำเสมอโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยกันอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน

2. ด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาจริยธรรม ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดไว้มีอยู่ระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยครูและนักเรียนต้องร่วมมือกันในการจัดหาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

3. ด้านบุคลากร ความคิดเห็นของผู้ปกครองมีความต้องการให้พัฒนาบุคลากรระบบการเรียนการสอนควบคู่กับคุณธรรมและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช่ใช้อารมณ์กับเด็ก

แสงดาว คงนางวัง (2545 : 164-166) ได้รายงานการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

1. ก่อนการจัดกิจกรรม นักเรียนมีการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหลังจัดกิจกรรมนักเรียนมีการปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระดับมาก

2. หลังจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนมีการปฏิบัติตนโดยภาพรวมและรายด้าน 6 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความเสียสละ ด้านการพึ่งตนเอง และด้านความซื่อสัตย์ มากกว่าก่อนจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 สูงกว่าเกณฑ์ของโรงเรียนที่กำหนดไว้ (2.50)

4. ปัญหาและแนวทางแก้ไข ได้แก่ ขาดบุคลากร งบประมาณ สถานประกอบการแก้ไขโดยเชิญวิทยากรจากท้องถิ่น การใช้วัสดุและสถานที่ฝึกนอกห้องเรียน และใช้ศาสนสถานหรือสถานที่อื่นในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน

ศรีอุทัย โสทน และคนอื่น ๆ (2546 : 151-153) ได้พัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม สำหรับครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 ชุด คือ 1) ความสนใจใฝ่รู้และสร้างสรรค์ 2) ความมีน้ำใจ 3) ความมีวินัย 4) ความเป็นไทยและ 5) การบริโภคด้วยปัญญา ในวิถีชีวิตไทย โดยทดลองใช้สอนกับนักเรียนโรงเรียนศรีอมระธิดาแม่พระองค์อุปถัมภ์ 5 แห่ง รวมจำนวน 392 คน พบว่า ชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุด มีเนื้อหา ลำดับขั้นตอน สื่อและอุปกรณ์ที่ครูสามารถนำไปใช้สอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีประสิทธิภาพ กระบวนการ/ผลลัพธ์เท่ากับ 83.82/87.31 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และนักเรียนมีคุณลักษณะด้านจิตพิสัยของผู้เรียนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมก่อนเรียนเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางส่วนหลังจัดกิจกรรมนักเรียนมีคุณลักษณะด้านจิตพิสัยเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุชาติ อาจศัตรู (2546 : 162-163) ได้ศึกษา การพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนภูวามหาวิทยาลัย อําเภอสวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน คือ นักเรียนมีพฤติกรรมมาสายและหนีเรียน เนื่องจากยังไม่ระบบที่ชัดเจนและขาดความต่อเนื่อง ขาดการประสานงานความร่วมมือระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งเป็นผลกระทบให้การปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาความประพฤติของนักเรียนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โรงเรียนได้นำเอาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้โดยครูที่ปรึกษาเป็นกลุ่มเป้าหมาย ผลการพัฒนาทำให้นักเรียนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ทั้งการมาสายการ หนีเรียน การทะเลาะวิวาท ชู้สาวและการเกี่ยวข้องกับสารเสพติดลดลง โดยหลังการดำเนินงานครูมีความรู้ความเข้าใจและนำสู่การปฏิบัติ รวมทั้งนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยภาพรวมและรายด้านมากกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประเทือง เลื่อมใส (2548 : 183-185) ได้ศึกษา การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการศึกษา

1. สถานศึกษามีการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม โดยภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง รายด้านเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การจัดการเรียน การสอน การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน และการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมโดยตรง

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ตาม ความคิดเห็นของครูในสถานภาพต่างกัน พบว่า ฝ่ายบริหารมีการดำเนินส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมมากกว่าครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์ (2548 : 155 - 157) ได้ทำการศึกษา บทบาทของครูต่อ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พบว่า

1. บทบาทของครู คือ 1) บทบาทในการจัดการเรียนการสอน ครูมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างดี จัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมสอดแทรกในทุกกลุ่ม สาระการเรียนรู้ที่ตนเองสอน ใช้วิธีการบอกและแนะนำ มีนิทานเป็นสื่อและการนำนักเรียนไป ศึกษาสถานนอกสถานที่ คือ การพานักเรียนไปวัด แต่ยังพบว่ามีการใช้หนังสือเป็นอุปกรณ์ประกอบ การเรียนรู้ของผู้เรียน ประเมินผลโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบทดสอบ 2) บทบาทใน การเป็นตัวแบบอย่างที่ดี ครูได้แสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรม ประจำวัน คือ การแสดงมารยาทไทยการไหว้ การใช้วาจาสุภาพต่อเพื่อนครูและบุคคลอื่น การแต่งกายสะอาดเรียบร้อย และด้วยผ้าไหม แต่ครูเป็นแบบอย่างน้อย คือ การปฏิบัติตามข้อ ห้ามทางศาสนา เช่น การดื่มสุรา และ 3) บทบาทในการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ครูใช้ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและการพึ่งเทศเป็นกิจกรรมส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จัดบรรยากาศในห้องเรียน เช่น จัดให้มีสัญลักษณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จัดป้ายนิเทศ เกี่ยวกับคำคมด้านคุณธรรมจริยธรรม และกำหนดหน้าที่รับผิดชอบในห้องแก่นักเรียนแต่ละคน เช่น การทำเวรความสะอาด

1. ครูมีการปลูกฝังพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก รายด้านเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญู ความเมตตา การมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ

2. ปัญหา คือ การขาดสื่อประกอบการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม ครูขาดเทคนิคการสอนที่เป็นรูปธรรม โดยครูมีความต้องการที่จะเข้ารับการพัฒนาเรื่องรูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และเทคนิคและวิธีการประเมินผลคุณธรรมจริยธรรม

อดิศักดิ์ มุ่งชู (2548 : 167 - 170) ได้รายงานการพัฒนาให้นักเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โรงเรียนนาถุนประชาสรรค์ อำเภอนาตุ จังหวัดมหาสารคาม ใน 6 ด้าน คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามหลักศาสนาเบื้องต้นของศาสนาพุทธ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการประหยัด ในปีการศึกษา 2545 - 2547 ผลการศึกษาพบว่า

1. ปีการศึกษา 2545 โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ความซื่อสัตย์ การประหยัด และความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การปฏิบัติตามหลักศาสนาเบื้องต้นของศาสนาพุทธ

2. ปีการศึกษา 2546 โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีวินัย และการประหยัดด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความรับผิดชอบ

3. ปีการศึกษา 2547 โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การประหยัด ความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความซื่อสัตย์สุจริต ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความรับผิดชอบ

4. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของครู - อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา แตกต่างกันพบว่า หลังดำเนินการ นักเรียนมีพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์สูงกว่าก่อนดำเนินการ อย่างมีวินัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เหมาะสมมากขึ้นจากปีการศึกษา 2545 - 2547 โดยนักเรียนมีเกรดเฉลี่ยรวมทั้งโรงเรียนเท่ากับ 2.83, 2.86 และ 2.90 เรียงตามลำดับ ผ่านเกณฑ์พัฒนา คือ มีเกรดเฉลี่ยตั้งแต่ 2.75 ขึ้นไป รวมทั้งผลการพัฒนาทำให้นักเรียนสามารถสอบเรียนต่อเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2545 - 2547 ร้อยละ 74.62, 91.43 และ 94.93 ตามลำดับ

จักรพันธ์ จันทรเจริญ (2551 : 96-97) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาโรงเรียนเทคโนโลยีบริหารธุรกิจรักไทย อำเภอ

สุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ก่อนการดำเนินการพัฒนาการดำเนินงาน เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา นักศึกษามาเรียนไม่ทันเวลา กิจกรรมตอนเช้า และพบ ปัญหาการทำงานเสร็จไม่ทันกำหนดเวลาที่มอบหมาย รวมทั้งสภาพการเข้าชั้นเรียนในภาคบ่ายที่ ผู้เรียนขาด ความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม ผู้ศึกษาค้นคว้า และผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จึงได้ ร่วมกันพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยใช้กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดย ใช้กิจกรรมการเสริมความรู้ด้วยผู้บริหาร การจัดกิจกรรมสอดแทรกความมีวินัยในตนเอง หลังจาก ดำเนินการในวงรอบที่ 1 พบว่า ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจสามารถจัดการสอน สอดแทรกความมีวินัยขณะสอนได้ ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนา ความมีวินัยทั้ง 2 ด้านดีขึ้น และ ผลจากการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า การดำเนินการพัฒนาดังกล่าว เป็นที่พอใจของกลุ่มผู้ศึกษา ค้นคว้าและผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีกิจกรรม คือ การเยี่ยมบ้านนักศึกษา การให้คำปรึกษา และกิจกรรมคู่สัญญา พบว่า นักศึกษา มีการพัฒนา ความมีคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 2 ด้านดีขึ้น และผลจากการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า การดำเนินการพัฒนาดังกล่าว เป็นที่พอใจของกลุ่มผู้ศึกษาค้นคว้าและผู้ให้ข้อมูล

พระครูถาวรโพธิรักษ์ ปรานี (2551 : 89-100) ได้ศึกษาการพัฒนาการ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดลี้รัฐดอน อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัด ปราจีนบุรี ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาในวงรอบที่ 1 นักเรียนมีปัญหาด้านการแต่งกาย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66 เมื่อพัฒนาในวงรอบที่ 2 พบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น กล่าวคือ ด้านการแต่งกาย นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน พบปัญหาด้าน การแต่งกายนักเรียนที่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ได้ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.66 แต่จะมีปัญหากับนักเรียนชาย ซึ่งเป็นปัญหาความผิดเล็กน้อย ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด แต่พฤติกรรม ของนักเรียนชายที่พบ ได้รับการแก้ไข และผลเป็นที่น่าพอใจ ควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และแก้ไขเป็นรายบุคคลต่อไป
2. ผลการศึกษาในวงรอบที่ 1 พบว่านักเรียนลดปัญหาพฤติกรรมตรงต่อ เวลา 4 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66 เมื่อพัฒนาในวงรอบที่ 2 พบว่านักเรียนมาโรงเรียนทันเช้าแถว เคารถพวงชาติเช้าแถวตอนเย็นตรงเวลา เข้าชั้นเรียนทุกวัน กลับบ้านตรงเวลา ส่งงานทันเวลา ทัน กำหนดส่งแต่มีนักเรียนบางส่วนซึ่งเป็นจำนวนน้อยมากที่ยังปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ได้ จำนวน 1 คน คิดเป็น ร้อยละ 6.66 สมควรจะต้องให้ความสำคัญมากกว่าคนอื่นเป็นพิเศษ ทั้งนี้อาจมา จากสภาพทางครอบครัวและปัญหาที่บ้าน ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองให้ดูแลเอาใจ ใส่มากขึ้น

ยูวดี ศรีพรหมษา (2552 : 97-98) ได้ศึกษาการดำเนินงานสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านภูตะคามอำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า การพัฒนาการดำเนินงานสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านภูตะคาม อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้า มีความเข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้อย่าง บูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมด้านคุณธรรมเข้าใจทักษะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่าง บูรณาการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม จากการนำความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการใช้กลยุทธ์ดังกล่าวทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นที่พึงพอใจ แต่ในด้านการเรียนรู้นักเรียนยังขาดคุณธรรมด้านการเรียนรู้อยู่ ยังไม่เป็นที่พอใจ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้อย่าง บูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเป็นการเรียนการสอน ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางยังไม่มากพอ ยังไม่เป็นที่พอใจ ยังเป็นลักษณะที่ ครูเป็นผู้ให้การอบรม ครูเป็นผู้ป้อนข้อมูลให้ นักเรียนขาดการเรียนรู้อย่าง ไม่ค่อยได้คิดเอง ทำเอง และแก้ปัญหาเอง ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ จึงได้มีการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้ กลยุทธ์ การนิเทศติดตาม ทำให้นักเรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียนรู้ เป็นที่น่าพอใจโดยหลังจากที่นักเรียนได้ทำโครงการร่วมกันเป็นกลุ่มแล้ว นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่น่าพอใจ บรรลุตามจุดมุ่งหมาย นักเรียนมีการเรียนรู้อย่าง ด้วยตนเองมากขึ้น มาเรียนสม่ำเสมอ ไม่ขาดเรียน นักเรียนเข้าห้องสมุด ใช้อินเทอร์เน็ตในการ ค้นคว้าหาความรู้มากขึ้น

เวียงฟ้า ทายัง (2553 : 89-90) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านปากพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า การพัฒนาการดำเนินงานคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านปากพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมเข้าค่ายอบรม จริยธรรมนักเรียน กิจกรรมการฟังเทศนาทุกวันศุกร์ กิจกรรมการอบรมหน้าเสาธง กิจกรรมพ่อครูแม่ครู กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายกัน และการกำกับติดตามและประเมินผล ทำให้ได้ข้อค้นพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านการพูดจาไพเราะสุภาพ การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ และความเป็นผู้ว่าง่าย เชื่อฟังคำอบรมสั่งสอน นักเรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมโดยรวมแล้วมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก แต่ พฤติกรรมด้านความมีสัมมาคารวะของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายบางคน ยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาใน

วงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมวางแผนแบบมี ส่วนร่วม โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสวดมนต์ฟังเทศนาทุกวันศุกร์ กิจกรรมการอบรมหน้าเสาธง กิจกรรมพ่อครูแม่ครู กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายกัน กิจกรรมประกวดคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน และปรับเปลี่ยนขั้นตอนการจัดกิจกรรม ทำให้การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนบรรลุตามความมุ่งหมาย สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองดีขึ้นตามกรอบการพัฒนา ทั้ง 3 ด้าน คือ การพูดจาไพเราะสุภาพกับบุคคลอื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง การแสดงความเคารพครู ผู้ปกครอง และความเป็นผู้ว่าง่ายหรือการยอมรับเชื่อฟังคำสั่งสอนที่ดีของครูผู้ปกครองและผู้อาวุโส ทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคุณธรรม จริยธรรมด้านความมีสัมมาคารวะบรรลุผลตามกรอบที่ตั้งเป้าหมายไว้

อภิสิทธิ์ภพ สนนา (2553 : 95-96) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม โดยใช้วิธีพุทธสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครราชสีมา ปัญหาด้านคุณธรรมได้แก่ ด้านความมีระเบียบวินัย นักเรียนส่วนมากจะมาโรงเรียนสายไม่ทันทำความเคารพธงชาติ การแต่งกายไม่ถูกระเบียบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต นักเรียนขาดความซื่อสัตย์สุจริตด้านความเมตตากรุณา นักเรียนบางคนขาดความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวมด้านความขยันประหยัด นักเรียนบางคนขาดความคิดที่จะประหยัดและอดออม ด้านความมีมารยาทสุภาพ อ่อนน้อม นักเรียนบางคนขาดความสุภาพอ่อนน้อม ปัญหาด้านจริยธรรม ได้แก่ ด้านการไม่มุ่งร้ายทำลายผู้อื่น นักเรียนที่ทะเลาะวิวาทกันมีสาเหตุมาจากขาดความรักความอบอุ่น ครอบครัวแตกแยก อยากรับเป็นจุดเด่นในห้องเรียน ต้องการดึงดูดความสนใจจากเพื่อนในห้องเรียน ต้องการให้เพื่อนยอมรับ ด้านการไม่ทุจริตฉ้อโกงนักเรียนส่วนใหญ่ยังคงซื่อสัตย์ เช่น เมื่อเก็บสิ่งของที่ไม่มีเจ้าของได้จะนำส่งครูเพื่อสืบหาเจ้าของที่แท้จริง ด้านการไม่หลอกลวงกล่าวเท็จ นักเรียนส่วนมากจะไม่ค่อยโกหกครู อาจารย์ มีบ้างที่โกหกพ่อแม่ ด้านการไม่ประพฤติผิดในกาม ในวันเสาร์ อาทิตย์ หรือวันหยุดภาคเรียนนักเรียนหญิง ชายจะไปเที่ยวกลางคืนดื่มสุราและเต้นรำตามผับบาร์ที่อยู่ในเมืองบางครั้งเมาเมา ขาดสติ ทำให้มีเพศสัมพันธ์กันขึ้นในระหว่างเพื่อน แฟน คนรัก หรือคนรู้จักกัน ด้านการไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดส่วนมากมีสาเหตุมาจากการต่อต้านผู้ใหญ่ และการอยากรู้อยากเห็นอยากทดลองตามวัย

สิริบุรณ์ รักษาวงศ์ (2554 : 110-111) ผลการศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านวินัยนักเรียนในโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน นักเรียนโรงเรียนแม่ใหญ่ มีปัญหา ด้านการแต่งกาย 23 คน มารยาทงาม 22 คน การตรงต่อเวลา 5 คน และการทำความสะอาด ห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน 35 คน รวมทั้งหมด 35 คน 2) การพัฒนาคุณธรรมด้านวินัย นักเรียนโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ ด้วยกลยุทธ์การประชุมระดมสมอง และกิจกรรมอบรมพุทธรูป บุตร กิจกรรมนักเรียนตัวอย่าง กิจกรรมคลินิกนักเรียน กิจกรรมเยี่ยมบ้าน และกิจกรรมครูประจำคุ้ม ทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายสามารถปฏิบัติได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ระดับมากทุกด้าน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ลาเรส (Lares. 1995 : 4353-A) ได้ศึกษาความเข้าใจหลักการและการปฏิบัติ ตามหลักการบริหารจัดการคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (Total Quality Management : TQM) ใน ด้านวินัยนักเรียนเพื่อกำหนดคุณภาพของระบบการดูแลจัดการวินัย การแก้ปัญหาวินัยนักเรียน ตลอดจนกำจัดการอุปสรรคบางประการในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียน เพื่อปรับปรุงค่านิยมที่เป็น รูปธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีคุณภาพและระบบของพฤติกรรม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การเยี่ยมเยียน สำนักงานวินัยนักเรียน นักเรียน ครู และผู้ปกครองในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น แล้วนำมาให้ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวินัยนักเรียนโดยใช้หลัก TQM เพื่อร่วมกันตัดสินใจว่าปัญหาวินัยในเรื่องใด และช่วงเวลาใดของการเรียนที่เป็นปัญหาสำคัญ ตลอดจนร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผลการวิจัยสรุปว่า หลักการของ TQM สามารถในการแก้ไขปัญหาวินัยของนักเรียนใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากเป็น การทำให้นักเรียนพัฒนาการมีวินัยที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับ ทำให้ผู้ใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการช่วยเหลือนักเรียน หาแนวทางในบรรยากาศแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกันและมีผลทำให้นักเรียน รู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนและเสริมสร้างความรับผิดชอบในการมีพฤติกรรมของตน หลักการนี้จึง เป็นวิธีการสนับสนุนให้นักเรียนมีวินัยด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความไม่พอใจหรือ โกรธแค้น

โคล (Cole. 1999 : 9462-A) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ช่วย ผู้บริหารในด้านการควบคุมดูแลวินัยนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารใน โรงเรียนของรัฐจอร์เจีย การเก็บข้อมูลให้แบบสอบถาม พบว่า ผู้ช่วยผู้บริหารได้ปฏิบัติหน้าที่ได้ อย่างเหมาะสม ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างแขกผู้มาเยี่ยมเยียนโรงเรียนกับบุคคลของ โรงเรียน ควบคุมการเข้าชั้นเรียน และประสานงานกับหน่วยงานสนับสนุนการทำกิจกรรมของ นักเรียน โดยผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร 2 กลุ่มมีการรับรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบเบื้องต้นของ

ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวินัยนักเรียนแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี การเสริมสร้างบรรยากาศของโรงเรียนให้เกิดการสร้างสรรค้พฤติกรรมที่เหมาะสม การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทางผิดทางวินัยของนักเรียน เป็นผู้ประสานงานกับบุคคลภายนอกกับบุคลากรภายในมาร่วมทำงาน และ การบริหารงานงบประมาณ แต่ทั้ง 2 กลุ่มมีการรับรู้เรื่องอื่น ๆ อีกจำนวนมากไม่แตกต่างกัน โอซากวี (Osakwe. 2001 : 12057-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้รูปแบบพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก (สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในไนจีเรีย) การวิจัยครั้งนี้ต้องการเสนอพัฒนาการของหลักสูตร การสอนของครูโดยมีแบบอย่างพัฒนาการของโคลเบิร์ก ซึ่งกล่าวว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นทีละขั้น ในโครงสร้างทั้ง 6 เป็นลำดับ อันเป็นผลจากการปฏิบัติกิจริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทุกคนจะต้องผ่านขั้นตอน โดยไม่มีใครกระโดดข้ามขั้น แต่ว่าก้าวช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะเปลี่ยนจริยธรรมขั้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่งในการนี้อาจช่วยได้โดยการชี้แจงอภิปราย ซึ่งต้องมีการนำเรื่องที่จะช่วยในการพัฒนาของโคลเบิร์ก นำไปสู่สถานการณ์ที่ขัดแย้ง สถานการณ์ เช่นนี้ครูในฐานะผู้นำต้องรู้ทักษะการชี้แจง

โรมีโอ (Romeo. 2001 : 12595-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรู้ จริยธรรมจากคะแนนแบบทดสอบพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการสอนการพัฒนาความรู้จริยธรรมจากคะแนนแบบทดสอบการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 200 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้วิธีการพัฒนาจริยธรรมจากการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโคลเบิร์ก ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการให้เหตุผลเชิงคะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 2 กลุ่มไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และพบว่า คะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกัน องค์ประกอบภูมิหลังของประชากรด้านเพศ อายุ ชั้นเรียน คะแนนสะสมระดับการศึกษาของบิดามารดา และจำนวนปีการศึกษาในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เทย์เลอร์ (Taylor. 2005 : 945-A) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการพัฒนาทางศีลธรรม กรณีศึกษาเรื่องการใช้เหตุผลทางจริยธรรมของนักเรียนแพทย์ โดยได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เคร่งศาสนาและไม่เคร่งศาสนากับการมีเหตุผลทางจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนแพทย์ที่นับถือศาสนาคริสต์จำนวน 4 ห้องเรียน ใช้สถิติการวิจัยแบบ t-test เครื่องมือ ที่ใช้เป็นแบบวัดระดับทางศาสนาที่ได้พัฒนาขึ้นมาโดยเฉพาะ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามีนัยสำคัญระหว่างผู้ที่เคร่งศาสนาและไม่เคร่งศาสนากับการพัฒนาเหตุผล

ทางด้านจริยธรรมที่แตกต่างกันโดยผู้ที่เคร่งศาสนามีการพัฒนาด้านจริยธรรมที่ดีขึ้น ตลอดจนระดับของควมมีเหตุผลทางจริยธรรมที่แตกต่างจากผู้ที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา

ออสกูเธอร์ (Osguthorpe. 2006 : 158-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกด้านจริยธรรมของครูกับการพัฒนาด้านจริยธรรมของนักเรียน โดยได้ทำการเปรียบเทียบพฤติกรรมและการแสดงออกของนักเรียนที่ได้เรียนกับครู 2 คน โดยครูคนแรกมีพฤติกรรมการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การแสดงออกที่แฝงจริยธรรม เปรียบเทียบกับครูอีกคนที่เน้นการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามีนัยสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอน กิจกรรม การเรียนการสอน ตลอดจนการแสดงออกทางของครูที่มีการแฝงจริยธรรมเข้าไป โดยนักเรียนที่ได้เรียนกับครูทั้งสองคน มีพฤติกรรมการเรียนและการแสดงออกภายในห้องเรียนที่แตกต่างกัน

อีวานส์ (Evans. 2006 : 2853-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจทางจริยธรรมและการแสดงออกของศาสตราจารย์มหาวิทยาลัย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักศึกษาที่เรียนเต็มเวลาของวิทยาลัย Small Midwestern โดยศึกษาเรื่องจริยธรรมภายใต้ทฤษฎีทางจิตวิทยาของลอว์เรนซ์โคลเบอร์เกอร์ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) ความเป็นศาสตราจารย์กับการพัฒนาทางศีลธรรมของนักศึกษา 2) การพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษา 3) กระบวนการพัฒนาทางศีลธรรม 4) ศาสตราจารย์กับความเป็นต้นแบบทาง จริยธรรม และ 5) การแสดงออกของนักศึกษาเมื่ออยู่ในมหาวิทยาลัยโดยใช้สถิติ Correlation Test ของ Pearson ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นต้นแบบกับการพัฒนาทางจริยธรรมของนักศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การดำเนินงานเรื่อง การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อกำหนดกิจกรรมแนวทางรูปแบบในการพัฒนาที่เป็นไปได้ ภายใต้วัตถุประสงค์เป้าหมายที่ชัดเจน การสอดแทรกในการสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนเป็นที่พลเมืองที่ดีที่ยอมรับของสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสุข รมเย็น นอกจากนี้แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาทั้งด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามหลักศาสนา ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการประหยัด ส่วนใหญ่ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายบริหาร ครู และนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปเป็นแนวทางในการศึกษาและอภิปรายผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามต่อไป